

Eylül 2016 - Sayı 17

ATEİST DERGİ

“Tanrıyı inanç yaratır”

İsa Mesih’in Son Sözleri

Eric ROSE

Ötegezegen Arayışları

Ögetay KAYALI

Trans Geçiş Sürecine
Genel Bakış

Arda YILAR

Çeşitli İnançlarda

CENNET VE
CEHENNEM

Ümit GÜNDOĞDU

Azınlıklara Ulaşmanın
Dinsel Düşünce ile
Mücadeledeki Önemi

Ozan KIRATLI

İÇİNDEKİLER

- 1 **Azınlıklara Ulaşmanın Dinsel
Düşünce ile Mücadeledeki Önemi**
Ozan KIRATLI
- 4 **İsa Mesih'in Son Sözleri**
Eric ROSE
- 10 **Astronomi Köşesi**
Ötegezegen Arayışları
Ögetay KAYALI
- 13 **IBKA Röportajı**
röportaj: Arzu TOKER
- 17 **Trans Geçiş Sürecine Genel
Bakış** *Arda YILAR*
- 21 **Felsefe Köşesi**
**Aydınlanma Düşüncesi Üzerine /
2. Bölüm** *Taner BEYTER*
- 25 **Çeşitli İnançlarda Cennet ve
Cehennem Kavramlarının
Kökeni** *Ümit GÜNDOĞDU*
- 29 **Benim Smiley'im Daha Mutlu!**
Çiğdem K.
- 33 **"Nasıl Ateist Oldum?" Köşesi**
Gevur Ali

KÜNYE

Editör

Erhan Kılıç, Bahar Kılıç

Redaktör

Belkıs Dalkıranoglu

Fizik Köşesi

Ege Özmeral

Felsefe Köşesi

Taner Beyter

Mehmet Mirioğlu

Evrimsel Köşesi

Işın Altınkaya

Astronomi Köşesi

Ögetay Kayalı

Web Sitesi

Erhan Kılıç

Tasarım ve Mizanpaj:

Deniz Dalkıran

Utku Sakallıoğlu

Azınlıklara Ulaşmanın Dinsel Düşünce ile Mücadeledeki Önemi

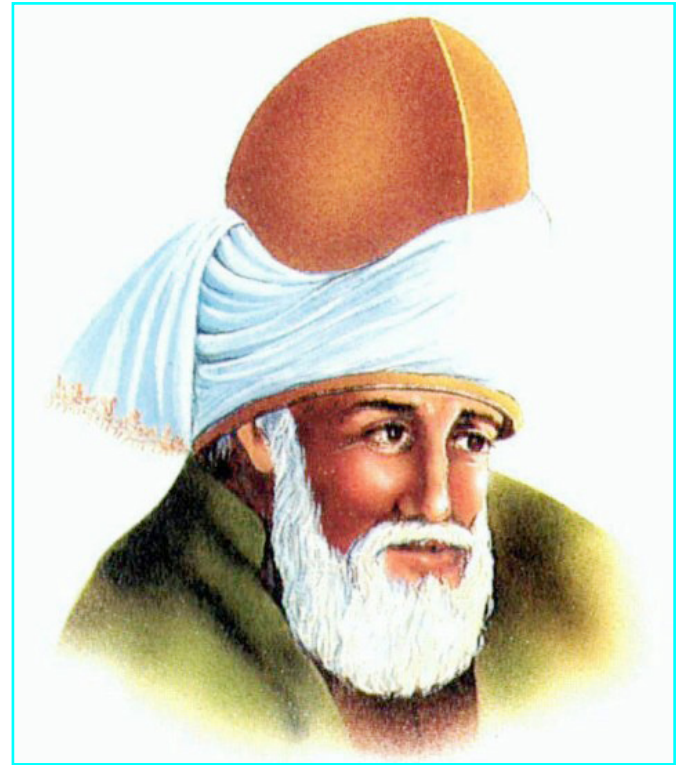
Ozan KIRATLI

Eğer hümanizmi temel prensip olarak belirleyip, bunu toplumun farklı tabanlarına ulaştırmayı başarabilirsek, bu noktada insan temel hak ve özgürlüklerinin de savunucusu olan daha büyük kitleler oluşmasına katkıda bulunmuş oluruz. Bunun, ateistlerin varlık mücadelesine yapacağı katkı çok büyük olacaktır.

Gün geçmiyor ki, gündemi derinden değiştirecek yeni olaylar olmasın... Durum bu olunca, yazacaklarımı gündeme göre biraz adapte etmem gerekiyor. Herkesin bildiği gündemler nedeniyle, bu ayki yazımda hem aslında yazmayı planladığım azınlıklara ulaşmanın önemini, hem de 15 Temmuz sürecinin ülkemizdeki ateistlerin mücadelesi üzerindeki etkilerini ve izlememiz gerektiğini düşündüğüm yolları, kendi bakış açımdan değerlendireceğim.

15 Temmuz gecesinden itibaren, medya, sosyal medya ve çeşitli iletişim kanalları üzerinden kendi tarafımda gözlemlediğim kadarıyla, iki önemli olay oldu. Birincisi dinsel düşüncenin ülkedeki refleks üzerinde ne kadar etkili olduğuna, camilerden yapılan “cihat” çağrıları altında, şahitlik ettik. İkinci ve daha önemli olarak, toplumun darbe karşıtlığı adı altında ümmetçi milliyetçi bir tabanda, tek tip bir düşünceyi savunan bir refleksle bir araya gelişini gözlemledik. Bu bir araya gelişte, darbe ve olağanüstü hal durumuna, birlikte karşı duranlara karşı da, şiddetli bir linç kampanyası başlatılmış oldu. Bu sayede dinsel bir tabanda tek tipleştirici ve azınlıkları tamamen yok sayan ve ötekileştiren bir süreç de iyice ortaya çıktı. Daha öncesinde böyle politikalar yoktu gibi anlaşılmasın; ama artık bu politikaların daha da şiddetli uygulanacağını ve tek tip olmayanların, toplumdan soyutlanması için baskıların artacağını söylemek, kötümserlik olmaktan çıktı diyebiliriz. Bundan en çok etkilenecek grupların başında şüphesiz ki, ateistler geliyor.

Gün geçtikçe tek tipleşen, tek tiplerin farklılara hüküm kurmak için güç birliği yaptığı, her farklının azınlık olduğu bugünlerde, azınlıklar arasında, görünürdeki çoğunluğu küçük olan bir grup olarak

Mevlana, İslami düşünce içindeki ilk hümanist fikirlerden birini geliştirmiştir. Mevlevi semaları, turistleri cezbetmek için kullanılan gösteriler olmasına rağmen, bugün Sufilik devam eden bir düşünce biçimi değildir.

ateistler; toplumun, altında birleşebileceği en önemli değerlerden birine sahipler: Hümanizm. Her zamanki gibi tanımlarla başlamak ve konumuzu bunun üzerinden genişletmek gerektiğini düşünüyorum. Hümanizm tanımsal olarak, insanın eleştirel düşünce ve muhakeme yeteneklerinin dogma ve batıl inançların üstünde olduğunu kabul

eden düşünce biçimidir. Hümanizm bugünkü formuna, fikirsel olarak Antik Çin ve Yunan'da tohumlanıp, sonrasında ise Yunancadan Arapça'ya yapılan çeviriler sayesinde, Ortaçağ İslami düşüncesinde yer bulup, Arapçadan özellikle de tekrar İtalyancaya yapılan çeviriler sayesinde Rönesans'ta ortaya çıkıp özellikle de eğitimi yeniden tanımlayarak kavuşmuştur.^[1]

Hümanizmin günümüzde yaşayan iki türünden bahsetmemiz mümkün: Seküler^[2] ve dinsel hümanizm. Seküler hümanizm yukarıda tanımını verdiğimiz hümanizmken, dini hümanizm dinlerin bu fikrin ne kadarını ve hangi kısımlarını aldığına bağlı olarak ciddi bir çeşitlilik gösteriyor. Söz gelimi, bizim de içinde yaşadığımız İslam kültüründe hümanizm kendisini Tanrı'nın verdiği iradeyi, onu aramak için kullanmak biçiminde var etmeye çalışır, fakat bu gerçek bir hümanizme gitmeyecektir. Bir yandan Orta Çağ düşünürlerinden Mevlana, İslami hümanizmin sayılı örneklerinden birini oluşturur, fakat fikirlerinin günümüzde gerçek anlamda yer bulduğunu söylemek mümkün değildir.^[3]

Bunun yanında teist olmayan dinler içinde yukarıda verdiğimiz tanıma daha yakın uygulamalarla karşılaşmak olası.

Kendime de hatırlatmak isterim ki, bu yazıları Türkiye özelinde yazıyorum ve bu bağlamda hümanizmin neden birleştirici bir güç olabileceğini tartışmak gerektiğini düşünüyorum. Ama ondan daha önce, konunun azınlıklarla ilişkisini netleştirmek daha doğru olacak. Ülkemizin geleneksel olarak, Sünni İslam mensubu olmayan kitleleri, neredeyse yok sayan politikaları, geriye kalan bütün grupların kendilerini ancak azınlık olarak tanımlamasına yol açıyor. Bunun yanında LGBTİ bireylerin, dini düşünce altında kendilerini var edememeleri, etnik grupların yok sayılmaları ve baskı altına alınmaya çalışılmaları^[4] gibi sorunlar da eklenince azınlıklar ile iletişimde olmanın, bu gruplarla ortak çalışma yapmanın önemi daha da belirginleşiyor. Uluslararası Hümanist ve Etik Birliği'nin (International Humanist and Ethical Union), 2013, 2014 ve 2015 yılları için yayınladığı hümanist ve ateistlerin düşünce özgürlüğü raporlarında, Türkiye incelendiği takdirde

ayrımcılığın çok şiddetli olduğu ve durumun git gide kötüye gittiği görülebilir.^[5]

Yine aynı raporlara göre; ülkeler beş ayrı kategoriye bölünmüştür: "Özgür ve Eşit", "Çoğunlukla Tatmin Edici", "Sistemik Ayrımcılık", "Şiddetli Ayrımcılık" ve "Önemli İhlaller". Türkiye'nin dördüncü kategoride olması ve beşinciye doğru ilerliyor olması önemli bir sonuç olabilir, fakat bunun geriye döndürülmesinin gerekliliği de ateistlerin Türkiye'deki varlığı adına tartışmasız bir gerçektir. Bir anda dördüncü kategoriden birinciye gidemeyeceğimizin bilincinde olarak, önce kamusal alandaki hak ve özgürlükler üzerinde çalışmalar

yürütmemiz gerekiyor diye düşünüyorum, çünkü bu mücadele sürecinde kazanılacak her hak, yaşam alanımızın biraz daha normale dönmesi anlamına gelecektir. Fakat mücadeleyi büyük bir çoğunluğa karşı küçük bir azınlık olarak tek başına yürütmek ve kazanım elde etmek, bence hayalperest bir yaklaşımdan öteye gidemez.

Bu noktada hümanizm, iki değeri yüceltmesinden dolayı toplumdaki özellikle de azınlıklar arasındaki birleştirici gücü sağlayabilir: İnsan muhakemesi ve etik. Bu temellerde, her bireyin insan hak ve özgürlükleri çerçevesinde eşit olmasının, kişiler arasında her ne sebeple olursa olsun; ayrımcılık yapılmamasının ve bütün bunların insancıl ve barışçıl temeller üzerine kurulmasının en önemli savunucuları yine hümanistler olacaktır. Bu yüzden de bu temellerde yapılacak etkinliklere, yukarıda bahsettiğimiz ve aslında toplandığında sayıları hiç de az olmayan, ama her biri sayıca küçük olduğu için daha fazla baskıya maruz kalan, azınlık grupların katılması ve destek olması son derece muhtemeldir. Bu noktada bize düşen görev, bu gruplara hümanizmi neden savunduğumuzu ve bunun diğer azınlık gruplar için neden önemli olduğunu aktarmaktır.

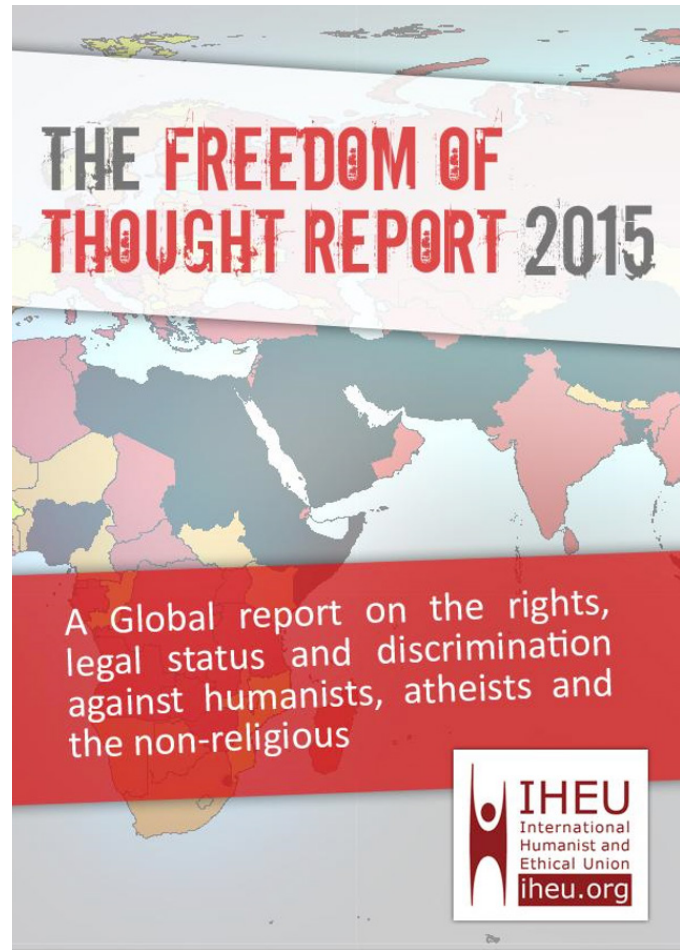
Bunun azınlıklar içindeki her bir birey için faydalı olacağı, su götürmez bir gerçektir. Söz gelimi, kendisini İslamcı ve dindar bir toplumda var etmekte zorlanan bir LGBTİ birey, hümanizm altında, hem kendisine bir yaşam alanı oluşturabilecek, hem de toplumdaki yerini

daha sağlıklı bir şekilde tanımlayabilecektir. Elbette ki, burada bahsettiğimiz gruplar, LGBTİ bireylerle sınırlı değil, aynı şekilde Alevi bir birey de, devletin başka bir inancı dayatan eğitime maruz kalmayacağı için, kendisine daha sağlıklı bir yaşam alanı bulacaktır. Yine etnik bir azınlığa mensup bir birey için, hakların tamamen etik ve insan haklarına dayanarak düzenlenmesi bu insanların toplumda kendilerini tanımlamalarını kolaylaştıracaktır.

Bu noktada çeşitli azınlıklarla ortak platformlar kurup iletişime geçilmesi, ateistler içinde, özellikle hem aktivist hem de diğer azınlıklara mensup kişilerin, bu bağlantıları kurmak için adımlar atmaları, faydalı olacaktır. Bunun dışında ateist aktivistlerin ilgi alanlarına giren başka azınlık örgütlenmelerinin içinde yer almaları da birliktelik ve karşılıklı empatiyi güçlendirecektir.

Kaynaklar

- [1] XIV. yy. İtalyan şairi ve düşünürü Francesco Petrarca ilk Hümanist olarak kabul edilir.
- [2] Seküler kelimesinin laik kelimesi yerine kullanılmasını artık politik olarak daha doğru buluyorum. Özellikle de ülkemizin geçmişte izlediği bazı politikalarla, laiklik adı altında insanların giyim ve yaşamlarına müdahalelerde bulunması nedeniyle, toplumun bir kesiminde bu kelimeye karşı bir antipati hatta irritasyon mevcutken bunun inatla kullanılması ortak bir zemin oluşmasına daha büyük engel olacaktır.
- [3] Sufiliğin Osmanlı'nın özellikle kuruluş ve yükselme döneminde (1300-1600) halk arasında da görüldüğü fakat zamanla kaybolduğu düşünülmektedir.
- [4] Buna günümüzde çok örnek verebiliriz, fakat en iyi örneklerden biri Türkiye'deki doğma büyüme Türkiyeli olan siyahi vatandaşlardır. Bu insanların yaşadıkları ayrımcılığın temelinde yatan ana düşünce "Siyahi Türk olmaz" fikridir. Fakat bu, o insanların toplumdan dışlanmasına sosyal hayatta yer edinmelerinin zorlaşmasına, kendi ülkelerinde turist muamelesi görmelerine neden olmaktadır.
- [5] Uluslararası Hümanist ve Etik Birliği'ne <http://iheu.org/> adresinden, raporlara da <http://freethoughtreport.com/download-the-report/> adresinden ulaşabilirsiniz.

İsa Mesih'in Son Sözleri

Eric ROSE

*Resim: Jesus and the Rich Young Man
Heinrich Hofmann (1889)*

Yaşamın başlangıcına ve insanın varoluşuna yönelik sorular, insan zihninin temel sorunlarından biri olarak gücünü korumaya devam ederken; insanın, varoluşu anlamlandırma çabası içerisinde, yok oluşu da anlamlandırması gerekiyor. Bu yazıda, bu sorgulamaya bir örnek olarak, İsa Mesih'in sözleri ile davranışları arasındaki çelişkiye odaklanacağım.

Maneviyata sahip bir yakını kaybetmeye hazırlanan herkes, yaşamının sonuna ilerlemekte olan kişinin son sözlerini dikkatlice dinleyerek, hatırlamaya ve bu âni benliğine kazımaya çalışır. Bu ölüme hazırlanış ritüeli, ölen kişinin varoluşunun devamlılığı için yapılan son girişimlerden biridir.

Mesih olarak adlandırılan İsa'nın son sözleri, onun ölüme giden yaşamında, öğretilerinin her birinden ayrı tutulmasının gerekliliğini ortaya koyar. Çünkü Mesih olduğu iddiasıyla öne çıkan bu kişinin, ölüme doğru kararlı yürüyüşü, onun son sözlerinin, davranışlarıyla uyumlu olup olmadığını, cesaretini koruyup koruyamadığını ve Tevrat'ın devamlılığını benimseyen İsrailoğulları ve İsa'nın Mesih olarak müjdelendiğine inanan havarileri için, onun gerçekten kim olduğunu gösterecek önemli detaylardır. Bu yazımda, İsa Mesih'in son sözlerini incelediğimde; onun hislerini ve son sözlerini okuyan sizlerin, yapmasını istediğim son sorgulamaları yazımın sonunda vereceğim. Bu da ateistleri inançlılardan ayıran gerçek olgunun, yani sorgulamanın son cevap olarak sizler tarafından verileceğini gösterecektir. Başlayalım;

İsa yine halka seslenip şöyle dedi: "Ben dünyanın ışığıyım. Benim ardımdan gelen asla karanlıkta yürümez. Yaşam ışığına sahip olur."

Ferisililer, "Sen kendin için tanıklık ediyorsun, tanıklılığın geçerli değil." dediler.

İsa onlara şu karşılığı verdi: "Kendim için tanıklık etsem bile tanıklığım geçerlidir. Çünkü nereden geldiğimi ve nereye gideceğimi biliyorum. Oysa siz nereden geldiğimi, nereye gideceğimi bilmiyorsunuz. Siz insan gözüyle yargıyorsunuz. Ben kimseyi yargılamam, yargılasam bile benim yargım doğrudur. Çünkü ben yalnız değilim, ben ve beni gönderen Baba, birlikte yargılarız. Yasanızda da, "iki kişinin tanıklığı geçerlidir" diye yazılmıştır. Kendim için tanıklık eden bir ben varım, bir de beni gönderen Baba benim için tanıklık ediyor."

O zaman O'na Baban kim? diye sordular.

İsa şu karşılığı verdi: "Siz ne beni tanırırsınız ne de Baba'yı. Beni tanısaydınız Baba'yı tanırdınız."

İsa bu sözleri tapınakta öğretirken, başış toplanan yerde söyledi. Kimse O'n u yakalamadı. Çünkü saati henüz gelmemişti.

İsa yine onlara, "Ben gidiyorum beni arayacak ve

günahınızın içinde öleceksiniz. Benim gittiğim yere siz gelemezsiniz” dedi.

İsa onlara, “Siz aşağıdansınız, ben yukarıdanım” dedi. “Siz bu dünyadansınız, ben bu dünyadan değilim. İşte bu nedenle size, ‘Günahlarınızın içinde öleceksiniz’ dedim. Benim O olduğuma iman etmezseniz, günahlarınızın içinde öleceksiniz.”

O’na, “Sen kimsin?” diye sordular.

İsa, “Başlangıçtan beri size ne söyledimse, O’yum” dedi. “Sizle ilgili söyleyecek ve sizleri yargılayacak çok şeyim var. Beni gönderen gerçektir. Ben O’ndan işittiklerimi dünyaya bildiriyorum.”

Yuhanna İncili 8: 12/25

Bu sözler İsa’yı Mesih olarak kabul eden, 12 Havarî’den biri olan St. Yuhanna İncili’nde geçiyor. İsa’nın ölümüne yürüyüşünden pay alan ve aslında İsa’nın kim olduğunu onun ağzından duyduklarını söyleyen St. Yuhanna, Eski Ahit’te (Tevrat) Mesih’i müjdeleyen sözlerle, İsa’nın davranışlarının söz uyumlarını vurgulamaya çalışır ve aslında onun ölümüne gidişinin önceden söylendiğini anlatır. İsa; başlangıçtan beri olduğunu söylediği İncil anlatımlarında bu olayın devamını St. Yuhanna kendi İncil’inde şöyle aktarır:

İsa şu karşılığı verdi: “Eğer ben kendimi yüceltirsem, yüceliğim hiçtir. Beni yücelten, ‘Tanrımız’ diye çağırdığınız Babam’dır. Siz O’nu tanımıyorsunuz, ama ben tanıyorum. O’nu tanımadığımı söylersem, sizin gibi yalancı olurum. Ama ben O’nu tanıyor ve sözüne uyuyorum. Babanız İbrahim, günümü göreceği için sevinçle coşmuştu. Gördü ve sevindi.”

Yahudiler, “Sen daha elli yaşında bile değilsin. İbrahim’i de mi gördün?” dediler.

İsa, “Size doğrusunu söyleyeyim, İbrahim doğmadan önce ben varım” dedi.

O zaman İsa’yı taşlamak için yerden taş aldılar, ama O gizlenip tapınaktan çıktı.

Yuhanna İncili 8:54/59

Yahudilerin peygamber olarak kabul ettikleri Davut’tan dahi önce var olduğunu söyleyen bir insanla karşılaşmaları, onları şaşırtmış ve kızdırmıştı. Bu durumun felsefi anlamda ele alınması mümkün olmakla birlikte, mantıklı bir açıklaması verilememektedir. Varoluş, varlık ve Tanrı kavramlarının felsefi açıklamaları arasında

Resim: Francisco de Zurbarán, Christ on the Cross, 1627, Chicago

kutsal olarak, bilakis Tanrı’dan geldiği vurgulanan sözler üzerine bir insanın, nasıl varoluşun öncesine dayandığını söyleyebildiği düşünülemez. Mantık ve felsefe, varoluş ve varlık sorunlarını ele alırken, varoluşundan önce orada olan, ancak varoluşu henüz gerçekleşmeyen varlık düşüncesinde bulunamaz. Varlık ya vardır ya yoktur. Ya duyular ve sezgilerle algılanabilir ya da algılanamaz. Ya düşünce varlığa ulaşabilir ya da ulaşamaz. Ancak hiçbir mantık savı; yaşamı, kendinden önce var olduğu söylenen varlıktan önce, onu tanıdığını söylemesini açıklayamaz. Bu da felsefe ve din arasındaki uzun tarihi tartışmalarda birbirlerinden ayrılan nokta olarak ortaya çıkar. Mesih olarak peygamberden önemli bir konum sağlanması, İsa’nın ölüm üzerine sözlerinin neden önemli olduğunu gösterebilmektedir.

İsa’nın ölümüne yaklaşırken kendi varlığını anlatması sonrasında, ele alacağımız yakalanış ve çarmıha gerilme sürecindeki son sözleri, bize İsa hakkında derin bir sorgulama yapma şansı verebileceği gibi, bireylere kendi varoluşunu da sorgulama şansı tanıyabilecektir. İsa’nın son sözlerinden birincisi, kafatası(Golgota) isimli yere getirilerek çarmıha

gerilme aşamasında ellerine çivilerin çakıldığı anda ondan dökülen şu sözdür:

Baba, onları bağışla. Çünkü ne yaptıklarını bilmiyorlar.

Luka İncili 23:34

İsa yine belirlenen dört İncil'e göre; dağdaki son vaazı sonrası ettiği duada, öleceğini biliyor ve kendini hazırlıyordu. Ancak ölümünün nasıl olacağını bilip bilmediği, bilinmemekle birlikte, onun ölüme gitme sürecinde Yehuda (Judas) İskaryot tarafından ihanete uğrayacağını bildiği anlatılıyor. Bu durum, İncil'de böyle lanse edilse de, bir kişinin ölüme gitme sürecinde gerçekten neler bilebileceğini bilememekteyiz. Bu

durum İsa'nın diğer insanlardan farklı olduğunun, Hristiyanlarca söylenmesine neden olur. Ama gerçekten böyle midir? İsa ölümünü ne kadar biliyordu ve niçin ölmesi gerektiğini bildiği halde, bu kadar korkuyordu? İnsanlar ölümden, öleceğini bilse dahi korkar ancak insandan üstün olan ve hatta Davut'tan önce var olan biri, niçin korkmaktadır? Bağışlamayı dilemek, İsa'nın insanoğlu için yapacağı bir girişimdi. Bu girişimle İsa, yine Hristiyan inancı gereğince, kan hakkını ödeyerek insanın ilk günahla boyunduruğuna girdiği günahı temizlemiş olacaktı. Bu son, dini zorunluluklar gereği, Mesih olduğunu bilen İsa için, hiç de şaşırtıcı olmamalıydı. İsa'nın ikinci sözü, çarmıha gerilirken yanında bulunan dört kadın ve bir öğrencisine bakarak söylediği Yuhanna İncili'nde aktarılan şu sözdür:

İsa, annesiyle sevdiği öğrencinin yakınında durduğunu görünce annesine "Anne işte oğlun!" dedi. Sonrasında öğrencisine: "İşte annen!"

Yuhanna İncili 19:25-27

Kutsal bir yönü bulunduğu şiddetle savunulan İsa'nın, bu sözleri oldukça çelişkili durmaktadır. Çelişki, ölümden sonra dirildiği savunulan İsa'nın, "Başlangıçtaki Söz" olarak betimlenmesine karşın, insanın yaratılış sürecinde bile bulunan İsa'nın, ailesine karşı hissettiği duygulardan

ötürü, korku içinde onları başka birine emanet etmesidir. Özellikle bir olay üstünde daha durma zorunluluğu doğuyor. İncil, İsa'nın bir vaizini tapınakta gerçekleştirdiğini anlatarak, vaiz sonrası yanına gelen öğrencisinin, İsa'ya ailesinin geldiğini ve onu tapınağın girişinde beklediklerini

söylemesiyle, onun vaiz verdiği topluluğa dönerek şöyle dediği yazmaktadır: "Benim ailem buradadır!" Bu söz, İsa'nın Tanrı'nın sözünü aktardığına inandığı ve bu aktarımla ona ve sözlerine bağlanan kişileri, ailesinden önemli görmesi gerektiğini söylediği önemli bir ayrıntıdır. Ancak İsa'nın ölümünü izleyen takipçileri ve havarilerini bırakarak, ailesini ölüme önemsemesi, onu gösterdiği bu iki farklı önemli tavırla çelişkiye düşürüyor. Elbette insanların, korku anlarında

yaşam boyunca verdikleri her tavrın arkasında durmadığı görülebilmekte ve ölüm korkusu nedeniyle meydana gelecek zihinsel durumlar, o kişiyi değiştirebilmektedir. Ancak bu İsa için de geçerliyse; onun bu çelişkiye düşmesi, öğretilerine ne gibi bir etkide bulunmaktadır?

İncelediğimiz sözlerin üçüncüsü havari Luka İncili'nde aktarılmaktadır:

İsa ona, "Sana doğrusunu söyleyeyim, sen bugün benimle birlikte cennette olacaksın" dedi.

Luka 23:35-43

Günümüz din alimleri, çeşitli programlarda, izleyicilere doğru olduğuna inandığı bir bilgi sunduğunda, dini ritüel gereği şu sözleri ekler: "Umarım, Allah'ın izniyle, tüm müminler Allah'ın cennetine girecektir." Bu ve bunun gibi önermeler, inancın bir yaratılan tarafından aktarılabileceğini ortaya koyarken, kesinlikle son sözün Allah'tan geleceğini vurgular. Bu ve benzeri gereklilikler yanında, İsa'nın bu gerekliliğe ihtiyaç duymaması ve karar kesinmiş gibi bu sözü sarf etmesi düşündürücüdür. Düşündürücü olan en önemli şey, yine ve yeniden İsa'nın aslında kim olduğu, sözün kimler tarafından kesinlik kazanacağı ve yaratıcı üstünde İsa'nın ne gibi yetkileri olduğudur.

Bu sorulara verilecek cevaplar, felsefenin dinin egemenliğine esir olduğu Ortaçağ'da sıklıkla tekrarlanırsa da, benim vurgulamak istediğim şey, bir önceki sözde belirttiğim çelişkinin, Tanrı'yla tözsel bir birliklik içinde bulunduğu savunulan İsa'da gün yüzüne çıkarak, son sözü söyleme özelliğinin, aslında geçersiz olmasının mantıksal sonucudur. Aristoteles, varlığı bağlamında kusursuz bir cevher olan Tanrı'nın, tözsel bütünlüğü bulunan bir insanda, bir çelişki yaratmaması gerektiğini söyler. Ancak doğan sözel çelişki, bir dil yetersizliğinden daha büyük sorunlar ortaya çıkarıyor. Bu, İsa'nın nasıl tözsel bir beraberlikte bulunduğu da sorgulanmasını gerekli kılacaktır.

İsa'nın ele alınacak dördüncü sözü, havari Matta İncili'nde geçiyor. Matta şöyle yazar:

"Tanrım,Tanrım, beni neden terk ettin?"

Matta 27:45-47

Bu yakarışlar, İsa'nın saat 9.10'da çarmıha gerildiği hatırlandığında, yaklaşık öğleden sonra 14.00'de sarf ettiği sözdür. Nereden bakarsak bakalım, bir yakarış gibi görünen bu söz, içinde birkaç gizlilik içeriyor. Öncelikle bu sözleri tekrar okuyormuşuz hissi veren, Tevrat kitabının Mezmurlar bölümüne değinmek gereklidir. Bu bölümde şöyle yazılmış:

"Tanrım, tanrım beni neden terk ettin?"

Niçin bana yardım etmekten

Haykırışıma kulak vermekten kaçınıyorsun?

Ey Tanrım, gündüz sesleniyorum, yanıt vermiyorsun,

Gece sesleniyorum, yine yanıt yok bana.

Oysa Sen kutsalsın.

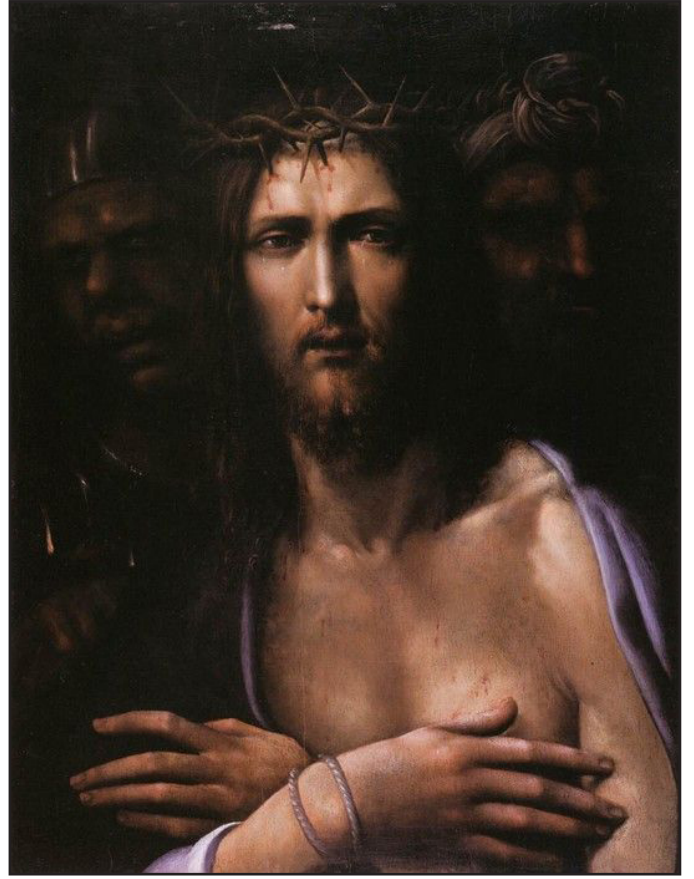
İsrail'in övgüleri üzerine taht kuran sensin.

Sana güvendiler atalarımız,

Sana dayandılar, onları kurtardın."

Mezmurlar 24

Bu sözlerin tekrarlanması, ancak yalnızca ilk kısımla sınırlı kalması, birçok dış etmenden kaynaklanabilir. Unutmamalıdır ki, betimlemeler o anda İsa'nın ölümle yüz yüze olduğunu aktarıyor, güneşin altında kalınan 4 saat sonrasında, ciddi susuzluk çekmesi, bu sözlerin tamamını okumak istediği, ancak okuyamadığı sonucunu çıkarabilir. Bunun dışında,

*Resim: Giovanni Antonio Bazzi detto Il Sodoma
"Cristo deriso"*

İsa'nın bu sözleri sarf etmesi, yalnızca bir rastlantı da olabilir. Biliniyor ki, İsa, 30 yaşları civarında görevine başlamıştır. Bu süre içinde Tevrat konusunda aldığı sayısız eğitim, onun bu konuda bilgilenmesine katkıda bulunmuştur. Dindar bir kişi için, önemli görünen bir kitapta, en çok sevilen sözler, insanların ölüm anlarında sarf edilebilir. Bu psikolojik bir rahatlama ve son arzusunun tatminini sağlayabilir. Bu nedenle İsa'nın bu yakarışı, üç olasılığı gün yüzüne çıkarır. Ya İsa bu sözleri, en sevdiği sözler olarak sarf etmeye çalışmış ya da dini gereklilik gereği, Mesih olan İsa'nın, Tevrat'ın sözlerini sanki olacaktı gibi söylemesiyle, bu olayın dini bir devamlılık olduğunu göstermeye çalışmış ya da hepsinden öte, ölüme karşı istemsiz yakarışını dile getirmiştir.

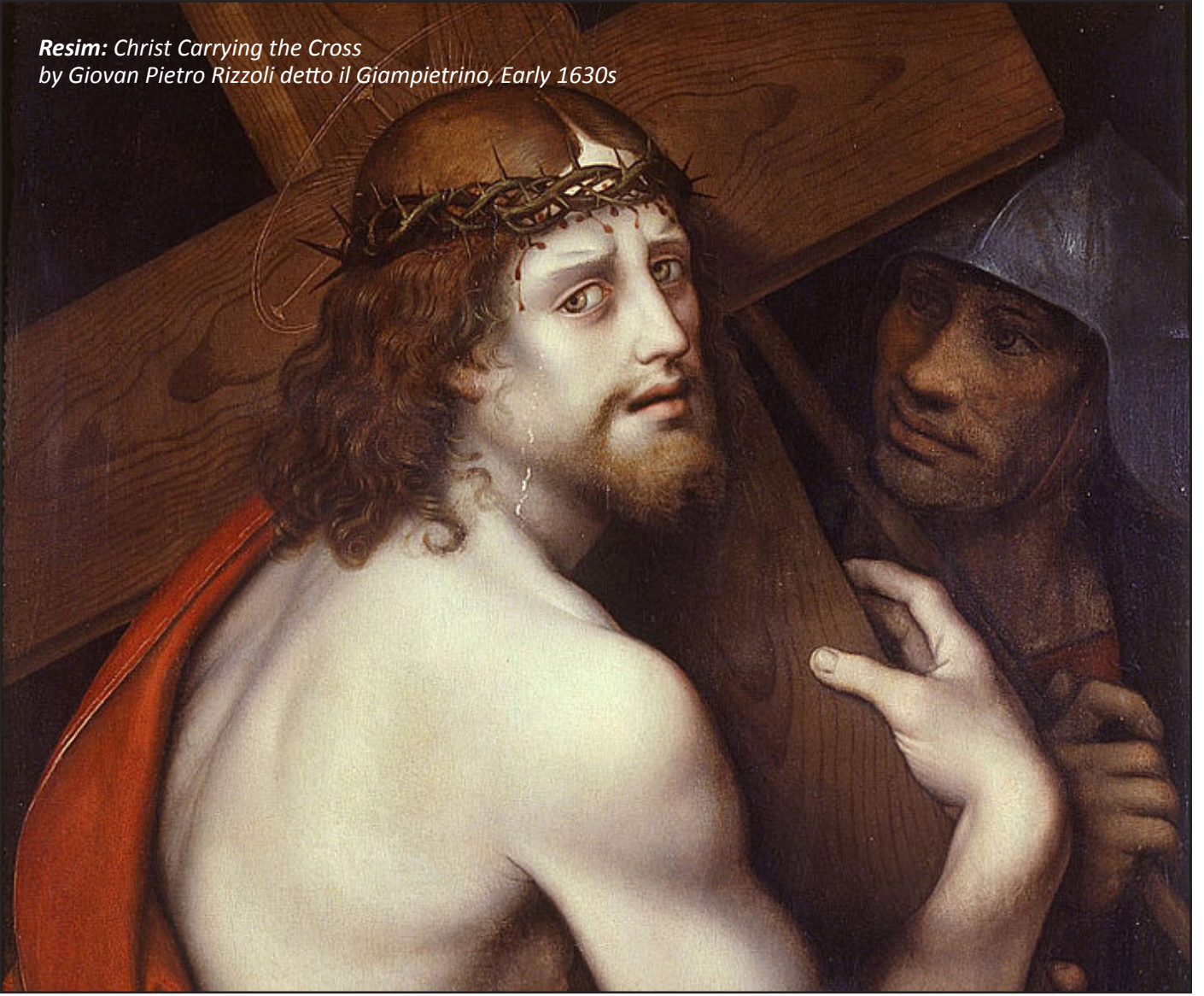
Ele alacağım İsa'nın beşinci sözüyse; onun ölüme gidişinin zamanlamasının saat 15.00'e denk gelmesiyle ortaya çıkar. Sözler Yuhanna İncili'nin içinde yer alır ve şöyledir:

İsa, "Susadım!" dedi.

Orada ekşi şarapla dolu bir kap vardı. Şaraba batırılmış bir süngeri mercan kök dalına batırarak O'nun ağzına uzattılar.

Yuhanna 19:28-29

*Resim: Christ Carrying the Cross
by Giovan Pietro Rizzoli detto il Giampietrino, Early 1630s*

“Susadım” kelimesini sarf etmesi, belki de bir önceki sözde aslında susadığını ve bu yüzden sözlerini sarf edemediğini vurguladığımız önermemizi destekleyici olabilir. Ancak bunun dışında İsa’nın ölüme karşı, insani duruş sergilemesi nedendir, sorusunu sordurabilir. Hristiyan teologlarının verdiği felsefi savlarda, İsa’nın yalnızca bir Tanrısal töz taşımadığını, bizatihi insani yönlerinin de bulunduğunu söylediklerini görebilirsiniz. Bu doğaldır. Hristiyanlığın oturtulduğu önermelerden biri olan Üçlü Birlik yani Baba/Oğul/Kutsal Ruh tözlemesinin gerekliliğidir. Bu gereklilik, St. Agustinus tarafından şöyle açıklanmaya çalışılmıştır:

“Çünkü Tanrı, bedeni de dirilmeye çağırıyor ve ona ebedi bir hayat vaat ediyor. İnsanın kurtuluşunu müjdelemek, fiilen bedenin kurtuluşunu müjdelemek anlamına gelir. Çünkü insan, ruh ve bedenden mürekkep bir varlık olmaktan başka nedir? Sadece ruhun insan olduğunu söyleyebilir miyiz? Hayır! Çünkü bu ruh, insanın ruhudur. Peki insan sadece bedenden mi müteşekkildir? Kesinlikle

hayır! Onun insan bedeni olduğunu söylemeliyiz. Şu halde ne ruh, ne de beden kendi başına insandır. İnsan bu ikisinden mürekkeptir. Tanrı insanı yeniden dirilmeye ve hayata çağırdığında parçasıyla değil bütünüyle, yani ruh ve bedenden oluşan bütün haliyle çağırır.”

Ortaçağ Felsefesi Ruhu / Etienne Gilson

St. Agustinus’un ruh öğretisini ve Üçleme’de bulunan İsa’nın insani özelliğini vurgulamaya çalışması, Yuhanna İncili ve Matta İncili’nde önemli bir detayla anlatılan yeniden diriliş öğretisini korumak içindir. Çünkü bir kayayla kapatıldığı mezarında, İsa’nın bedeni ve ruhuyla kaybolması, yani anlaşılacak dille, cesedinin kaybolması Tanrı’nın diriltme özelliğiyle meydana gelmelidir. Bu nedenle tözsel bir Tanrısal ruha sahip olan İsa, yalnız ruhla değil bedenle dirilmiştir. Ancak eğer böyleyse, insanın kurtuluşu geldiğinde, dirilmesi anında bedeni de ona eşlik etmelidir. Bu mümkün müdür? Bedensel bütünlüğü bozulan

veya kemikler halinde dirilmeye çalışan bir ruhun, dirilme anı gerçekten mümkün olabilir mi? Bunun fiziksel boyutu kenara konduğunda, dirilen yalnızca ruh olursa, İsa'nın neden beden halinde dirildiğinin sorgulanması gerekir. Dirilme, bedenle ilişkilendiğinde, eğer bedeni eksik olan bir ruhtan söz edilemiyorsa; o zaman diriliş gerçekten temellendirilmesi sağlam bir öğreti midir? Bu soruların her biri, temel sorunlar olup, yine ve yeniden insanın özgün düşüncesine bırakılmıştır.

Son olarak, değinmek istediğim konu, ölüme yürüyen İsa'nın, dini temeldeki değeri üzerinedir. Bu konuda söylenmesi gereken niteliklerden biri, bir amaç uğruna ölümü kabul ettiği inanışıdır. Bu gerekçelendirilmiş inanç olarak, bilgi felsefesinin konusu olabilirken, ben bu konudaki son sözlerimi yine Hristiyanlığın temel nitelemelerinden olan Mesih anlayışının, St. Anselmus'un taziye teorisi adıyla geçen yorumlaması üzerinde durarak bitirmek istiyorum. Bu teorinin ötesinde ilerleyen Din Felsefesi, Tanrı kavramının yoğun anlamlandırmalarıyla devam eder. St. Anselmus, Tanrı'nın iki önemli niteliği üzerinde duruyor. Birincisi mutlak adil, diğeryse mutlak iyidir. "Mutlak İyi" üzerine yapılan birçok tasarım olmakla birlikte, adil nitelemesi üzerine girilen bir teori ancak Ortaçağ sonlarında görünmüştür. Tanrı "Mutlak Adil" olarak Adem ve Havva'nın büyük günahını cezalandırmalıydı. Adalet teriminin bu işe girmesiyle bu ceza, Tanrı'nın bizzat kendisine karşı işlenen bir suçtu. Tanrı'ya karşı işlenen bu suç, yapılan en büyük günahı. En büyük günaha karşılık, ceza da ağır olmalıydı. Bu ceza, ya yaratılan insanoğlunun mutlak yok oluşunu veya sonsuz cehenneme gidişini garantilemeliydi. Ancak Tanrı, bizzat "Mutlak İyi" olarak insanoğlunu cezalandırmak istemedi. Bunun yerine, yine kendisini insan kılığına sokarak ve tözsel bütünlüğe indirgeyerek, insanoğlunun cezasını yine insan olarak üstlenerek, onu ilk günahıtan kurtardı. St. Anselmus bu betimlemeleri kullanırken, Tevrat kitabının Yaratılış kısmıyla ilgilenmiş ve dönemin önemli kavramları ve tartışmalarından olan Ahlak Felsefesi'nin yorumlamalarını kullanmıştır. "Mutlak İyi" ve "Mutlak Adil" gibi kavramların yanında, bu büyük ve zorlu arayış, günümüzde sorgulanmaktadır. Mutlak bir iyilikten ve adillikten söz edilebilir mi? Mutlak nedir? İyilik, insani bir vasıftan öteye geçebilir mi? İyi olan sadece insan mıdır? gibi sorular tartışılmakla birlikte 21. yy'da kademeli olarak ilerleyen felsefe, korkusuzca gösterdi ki, her olgu mutlaka akıl süzgecinden

geçirilmelidir. Bu amaçla İsa'nın son sözleri hakkında söylenen onca anlatımlara rağmen asıl cevap, onun kim olması gerektiği üstündeki soruların cevaplandırılmasıdır.

Kaynaklar:

1. İsa'nın Çarmıhtaki Yedi Sözü / İhsan Özbek (2003)
2. Holy Bible King James Versiyonu (1997)
3. Tatsachen nach Gott / St. Agustinus kitabından çevrilmiştir.

Resim: Christ Falling on the Way to Calvary, Raphael, 1516–1517

ÖTEGEZEGEN ARAYIŞLARI

Ögetay KAYALI

Dünya da diğer tüm gezegenler gibi, kendi yıldızının etrafında dolanmaya devam ediyor. Onu, bildiğimiz diğerlerinden ayıran, en belirgin özelliği, sayısız canlı türüne ait yaşamı barındırıyor oluşu. "Bildiğimiz" diyoruz, çünkü şu ana kadar diğer keşfettiklerimiz, devasa bir havuzda bir bardak sudan dahi az bir alanı kapsıyor. Hatta bunları keşfediş metotlarımız, aradıklarımıza bakacak olursak, oldukça kaba bile kalıyor.

Şu ana kadar kataloglanmış 3497 ötegezegenden, 2994'ü Dünya'nın dolanma dönemi olan 365 günden kısa sürede kendi yıldızı etrafında dolanıyor. Hatta bunlardan da 2735'i, 100 günlük periyodun altında, 2527'si, 50 günlük periyodun altında, 2171'i ise 25 günlük periyodun altında dolanma sürelerine sahipler. Güneş'imize en yakın, dolayısıyla sıcaklığıyla kavru lan Merkür'ün dahi 88 günlük bir dolanma periyoduna sahip olduğunu hatırlayın. Yani, keşfettiğimiz ötegezegenlerin çoğu, cayır cayır yanıyor.

Bu durumun önemli bir yorumu var. Gerçekten de gezegenlerin çoğu, yıldızına çok yakın bulunduğu için mi yakın olanları daha çok buluyoruz? Peki ya kütlelerine göre dağılımları? Gerçekten de Jüpiter gibi, Dünya'ya kıyasla büyük gezegenler, yıldızına hep uzakta mı bulunuyor? Keşiflerimizde bilimsel sınırlar mı var, yoksa teknolojik sınırları mı yaşıyoruz?

Yıldızına yakın gezegenleri keşfetmek çok daha kolay, bu yüzden kısa dolanma periyoduna sahip gezegenleri keşfediyor oluşumuz şaşırtıcı değil. Uzaktaki bir yıldız sisteminden, Dünya'yı, geçiş yöntemi ile keşfetmeye çalıştığınızı düşünün. Dünya, Güneş'in önünden her geçişinde, Güneş'ten gelen ışığın parlaklığında bir düşüşe sebep olacak. Böyle bir düşüş gözlediniz; harika! Fakat bu düşüşün gezegen kaynaklı olduğunu anlamak için, aynısından birkaç kere daha gözlemeniz gerekiyor. Sıradaki için 365 gün daha beklemelisiniz!

Elimizde milyarlarca yıldız var; her birinde en az bir gezegen olduğunu düşününce, yine kötümser bir yaklaşımla, milyarlarca gezegen olması gerektiğini görüyoruz. Bizim teyit edebildiklerimiz ise, yalnızca 3500. Neredeyse yalnızca milyonda birini keşfedebilmiş durumdayız; ki bu da toplamın yalnızca yüzde biri.

Keşfedilen 3497 gezegenden, 3076'sı, 2010'dan sonra keşfedildi. Bu yüzden, düşük dolanma periyoduna sahip olanların sayılarının çokluğu, kısa zaman diliminde gerçekleşen gözlemlerimize göre, çok da şaşırtıcı değil. Fakat bu durum asla, yıldızına yakın olan gezegenlerin sayısının, uzak olanlara oranı hakkında bir fikir vermeyecektir. Yalnızca, bu sayı farkına temkinli yaklaşmamız gerektiğini vurgulayan bir fikirdir.

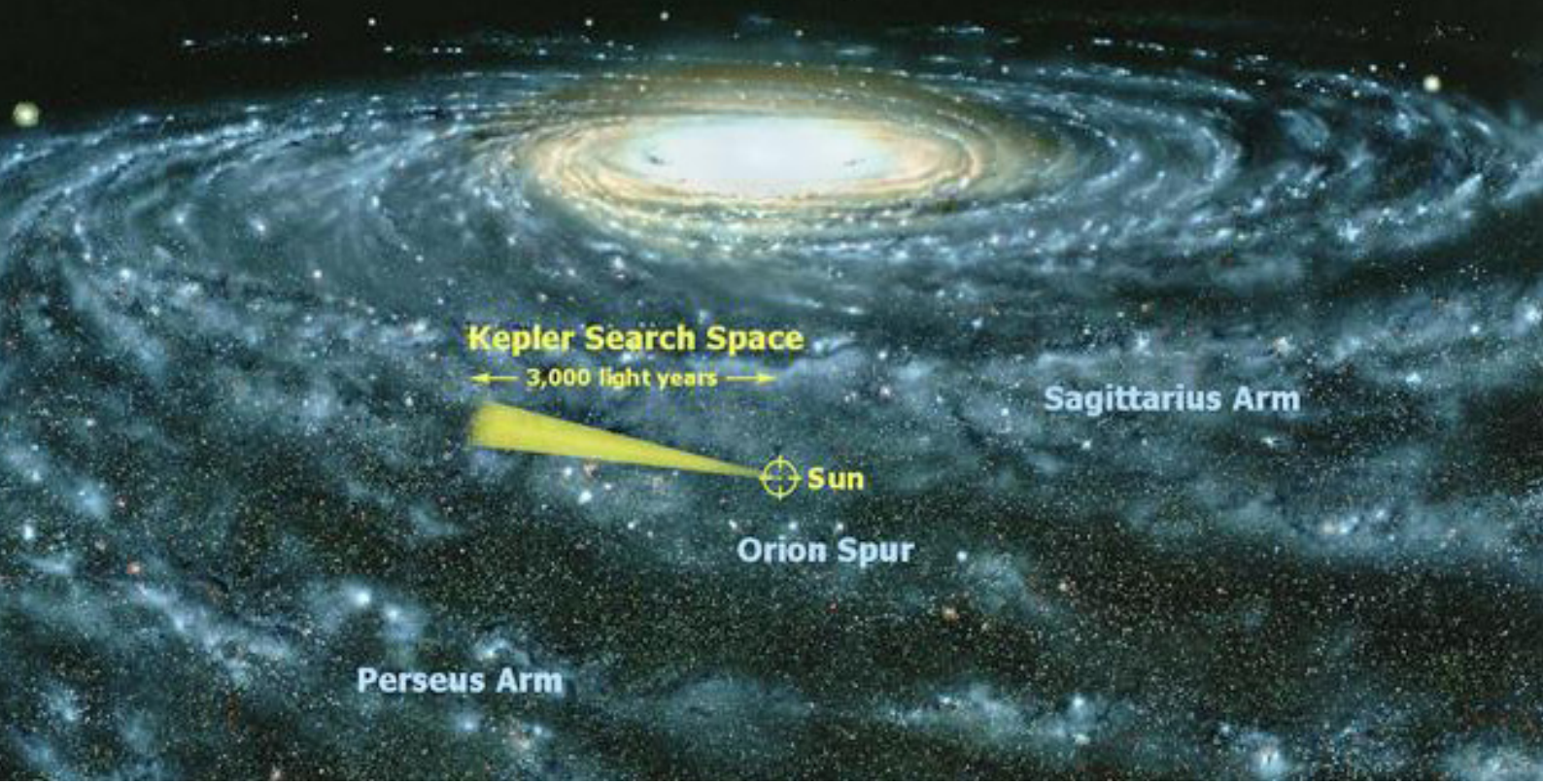
3497 gezegenden yalnızca 114'ü,
2 Jüpiter kütlesinden
fazla kütleye ve 100
günden kısa bir
yörünge

dönemine sahip. Bu dikkat çekici bir nokta ve bize kütle ile yıldız olan uzaklık arasında bir ilişki olabileceğinin sinyallerini veriyor. Çünkü az önceki uyarımıza göre değerlendirecek olursak, kütlesi büyük, haliyle boyut olarak da büyük olması beklenen gezegenler, küçük olanlara göre daha kolay tespit edilmeli. Çünkü yıldızın önünden geçerken, daha büyük bir alandan gelen ışığı keşerek, gelen ışıktaki daha belirgin bir düşüşe sebep olacaktır. Hem yakın, hem de büyük, böylesine gezegenler çok daha kolay tespit edilebilmeliydi, çünkü kısa sürede tekrar tur atarak, ışıktaki azalmaya hem de küçük olanlara göre çok daha belirgin bir azalmaya sebep olacaktı. Görünen o ki; bu gezegenler gerçekten de az. Öyleyse belirli bir durum için, kütle ile uzaklık arasında bir ilişki oturtulabilir gibi duruyor. Peki yalnızca yıldız olan uzaklık için durumlar nasıl?

Dünya'nın Güneş'e olan uzaklığını ifade eden astronomik birim (AB) ile ifade edilecek olursa; 3497 gezegenden, yalnızca 248'i, 0.5 AB ile 1.5 AB arasında yer alıyor. Sınırları biraz daha genişletip, 0.35 AB ile 2.0 AB arasında çıkardığımızda bu sayı, yalnızca 391'e çıkıyor. Kabaca bir söylemle, keşfettiğimiz gezegenlerin çoğu, uygun koşulları barındırma ihtimali olan yörünge uzaklıklarının hayli dışında. Bunlardan birçoğunun yıldızına aşırı yakın olanlar olduğunu tekrar hatırlatmakta fayda var. 3497 ötegezegenden 1276'ı 0.35 AB'den küçük bir yörüngeye sahipken, yalnızca 279'u 2.0 AB'den uzak. Diğerleri ise bilinmiyor.

Neden bu cimbrizlanmış istatistiklere göz attık? Elimizde bir takım veriler var, fakat hala "istediğimizi" bulabilmiş değiliz. Belki de istediklerimiz, bilimsel olmanın dışındadır ve biz saplantılı davranıyoruz. Belki de gerçekten bir takım bilimsel sınırlar var ya da yalnızca gözlem

Milky Way Galaxy

sayımız ve keşif metodumuz yeterli değil. Buna karar vermek için, elimizdeki istatistikler kadar, teorik modeller ve yorumlar da önemlidir.

Samanyolu'nda kaba bir hesaplama, 100-400 milyar yıldız olması gerektiğini düşünüyoruz. Art niyetli bir eleme yaparak, bunların yüzde birinde, kayda değer bir şeyler olabileceğini düşünelim. Elimizde milyarlarca yıldız var; her birinde en az bir gezegen olduğunu düşününce, yine kötümser bir yaklaşımla, milyarlarca gezegen olması gerektiğini görüyoruz. Bizim teyit edebildiklerimiz ise, yalnızca 3500. Neredeyse yalnızca milyonda birini keşfedebilmiş durumdayız; ki bu da toplamın yalnızca yüzde biri.

Normalde veriler arasından böylesine küçük bir dilime bakmak yanıltıcı olabilir. Rastgele dağılım üzerinden alınan ufak kesitler, anlamlı görünen, fakat bütünde anlamsız olan yanıltıcı bilgiler içerebilir. Aslında yıldızına uzak gezegenlerin sayısı daha fazla olabilir mi? Görünen o ki, daha anlamlı

yorumlar için, yeni gözlem metodlarına ve bolca zamana ihtiyacımız var.

Yaptığımız teorik modellemeler, gözlemlerle doğrulanmayı bekliyor. Her ne olursa olsun, böylesine sayı fazlalığı ve sınırlı parametre olan durumlarda, bir örneğin diğerine benzeme olasılığı, benzememe olasılığından açık ara fazladır. Eğer bir yerlerde, Dünya benzeri bir gezegen, hatta birden çok daha fazla sayıda Dünya benzeri gezegen yoksa; işte bu, üzerinde durulması gereken, kulağa yalnızca iyi bir bilim kurgu senaryosu gibi gelen, çok şaşırtıcı bir sonuç olurdu!

Kaynaklar

1. "Statistical Properties of Exoplanets", S. Udry, M. Mayor, N. C. Santos <http://www.aanda.org/articles/aa/pdf/2003/31/aa3256.pdf>
2. "The Mass of The Milky Way Galaxy ", Christopher S. Kochanek, <http://arxiv.org/pdf/astro-ph/9505068v1.pdf>
3. Ötegezegen verileri, <http://exoplanet.eu/catalog/>

Türkiye Basını Bizden Vebalıymışız Gibi Uzak Duruyor

Türkiye’de son zamanlarda gelişen olaylardan ötürü, IBKA (Uluslararası Dinsizler ve Ateistler Birliği) Danışma Konseyi üyesi Arzu Toker, IBKA’nın üyesi, Ateizm Derneği Başkanı Zehra Pala ile bir röportaj yaptı. Kendilerini ifade edebilecek olanaklarının pek olmadığını söyleyen Pala, “Türkiye’de durumlar öyle negatif gelişti ki, artık “ateistim” demek inanan insanlarda bir hakaret olarak algılanıyor. Ama biz ateistler sesimizi kısmıyoruz: “Biz de varız! Hiç bir ateist bundan sonra kendisini hakim önünde veya sokakta yalnız hissetmeyecek!” diyor.

Arzu Toker: Öncelikle, tanımayan okuyucularımız için derneğinizi kuruluşunu özetleyebilir misiniz?

Zehra Pala: Ateizm Derneği, Türkiye’nin, hatta neredeyse yakın doğunun, ilk ve tek resmi ateist derneği. Nisan 2014’de derneğimizin kuruluşunu bütün kamuoyuna “Ateizm Derneği kuruldu. Artık hiç bir ateist mahkemelerde veya sokaklarda yalnız değil. Derneğimizi ziyarete gelin, bir bardak çaya ya da salyangoz yemeye bekleriz” şeklinde duyurduk.

Arzu Toker: Salyangozun Türk mutfağında pek sevilen bir besin maddesi olmadığını biliyoruz; yani bu davetiniz aslında biraz da provokasyon mu barındırıyordu?

Zehra Pala: Evet ve ben düşünce özgürlüğünün mizahı arttırdığını düşünüyorum. Biz, ünlü piyanist Fazıl Say ve ünlü gazeteci-yazar Sevan Nişanyan gibi birçok kişinin hakkında dava açılmasına yol açan TCK’nin bir maddesine tepki vermek ihtiyacı isteyen insanlar olarak, birbirimizi internet üzerinden bulduk. Bunun ardından, Türkiye’deki ateistlerin kendilerini hukuksal ve sosyal anlamda koruyabilecek bir organizasyonun aslında kaçınılmaz olduğunu gördük. İyi ki de, bunu görmüş ve derneğimizi kurmuşuz; zira Türkiye’de durumlar öyle negatif gelişti ki, artık “ateistim” demek inanan insanlarda bir hakaret olarak algılanıyor. Ama biz ateistler sesimizi kısmıyoruz: “Biz de varız! Hiç bir ateist bundan sonra kendisini hakim önünde veya sokakta yalnız hissetmeyecek!”

Arzu Toker: Türkiye’de son yaşanan olaylardan sonra dernekteki durum nasıl, biraz anlatır mısınız?

Zehra Pala: Derneğimiz bir

şekilde normal durumunu korumaya çalışıyor. En çok da üyeler arası iletişimi ve birlik bilincini güçlendirmek ve dayanışma ve güvende olma duygularını vermeye ve pekiştirmeye çalışıyoruz.

Arzu Toker: Dernek başkanı olarak bu durum içinde kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

Zehra Pala: Elbette ki, sorumluluklarım var. Ama bu huzursuz günlerde, kendimi büyük bir psikolojik baskı altında hissediyorum. Bence bu üyelerimize karşı hissettiğim duygusal bağdan da kaynaklanıyor. Kendimi kocaman bir ailenin başında gibi hissediyorum. Tabii ki, kimse benden bunu beklemiyor, ama ben yine de kendimi bu aileyi korumakla yükümlü hissediyorum. Bu benim için çok önemli. Baskıdan dolayı resmi üye olmaktan çekinen birçok insan varken, bu tür korkularını aşıp derneğimize üye olup, elini taşın altına koyan insanlara saygım sonsuz. Sürekli “daha ne yapabiliriz?”, “sesimizi nasıl daha iyi duyurabiliriz” soruları düşüncelerimi şekillendiriyor. En büyük şansımız ise, gerek üyemiz gerekse üye olmadan derneğimiz için gönüllü olarak çalışanların enerji ve motivasyon dolu olması. Ama pratik yaşamda düşünce özgürlüğü maalesef henüz derneğimizi kapsamıyor.

Arzu Toker: Güncel olan olayları nasıl değerlendiriyorsunuz?

Zehra Pala: Dernek olarak siyasi açıklamalar yapmıyoruz. Politikadan uzak bir dernek, ama şahsi olarak bu soruyu cevapsız bırakmak istemiyorum ve söyleyeceklerim derneğin değil, kendi şahsi görüşüm ve fikirlerimdir.

Üyelerimizin çoğu çocuklarının geleceği için endişeliler. Sadece onlar da değil; laik düşünen, non-teist olsun olmasın herkes, Türkiye'nin raydan çıkabileceği korkusuyla yaşıyor. Düşünce özgürlüğünün ikiyüzlü uygulandığı bu dönemde, bizim gibi insanlara olan baskı artıyor ve biz ve bizim gibiler aktif olarak susturulmaya çalışılıyor. Barlar basılıyor, ramazan ayında içki kullandıkları gerekçesiyle insanlar sokak ortasında dövülüyor. Bir şekilde kendisinden olmayanların sokaklarda kendilerini güvende hissetmemeleri için elinden gelen her şeyi yapan bir kitle var.

Cihangir'de yaşanan olaylardan sonra İngilizce bir basın açıklaması yayınladık, ama bu tabii yapılanlar için sadece bir örnek. Bence asıl sorun şu: LAİK bir ülkede, anayasası LAİK olan bir ülkede, bu insanlar bu özgüveni nereden alıyorlar? Demokrasi gerçekten herkes için EŞİT olarak işliyor mu? Yoksa bu insanlar "zaten bana bir şey olmaz" güvencesiyle mi bu şekilde davranıyorlar?

Arzu Toker: Herhangi bir kurumsal baskı hissediyor musunuz?

Zehra Pala: Okullarda artık, 4 gün okula gidilmesi ve bir gün de (Cuma günleri) cami ziyaretleri konuşuluyor... Non-teist olan ya da çocuklarına dini eğitim vermek istemeyen kişiler, sürekli savaş halindeler. Ancak maalesef bazıları "devlet bizi fişler mi acaba?", "Öğretmenler çocuğumu sınıfta bırakır mı?", "Ben işimi kaybeder miyim?" korkularını yaşıyorlar. Öyle bir psikoloji altına soktular ki insanları, konuşmaya, yazmaya korkar oldular. Bu sebeple derneğimiz çok önemli. İnsanlar derneğimize üye olmasalar da gelebiliyorlar. Kendileri gibi düşünen insanların varlıklarını görüp rahatlıkla sohbetlerini edebiliyorlar. Hukuksal sorun yaşadıklarında yanlarında olduğumuzu biliyorlar.

Arzu Toker: Bu hayli büyük bir baskı.

Zehra Pala: Evet. Bu olaylardan dolayı ya da ailevi baskıdan dolayı, zor durumda olan kişilere psikolojik destek de vermeye başladık. Artık uzman bir psikoloğumuz da ailemize katıldı. Fakat sorunlar

bitmiyor tabii ki... Şimdi de pedagog arayışı içerisindeyiz ve bir oturum yapmayı planlıyoruz. İlkokula giden çocuklara din eğitimi verilirse olacağı bu elbette. Çocukların kafası karışıyor ve ailelerine sorular soruyorlar. "Namaz kılmıyorsun, sen şimdi cehenneme mi gideceksin?" gibi. Düşünsenize... Bu çocuk anne ya da babasına her baktığında bu psikolojiyi yaşıyor. Aileler çocuklarına ne cevap vereceklerini şaşırılmış durumda. Onlara da destek olmak adına pedagojik bir seminer verme planımız var. Çocuklar bizim geleceğimiz.

Arzu Toker: Kendinizi nasıl koruyorsunuz?

Zehra Pala: Kişisel olarak bir korumam yok. Dernek olarak da herhangi bir korumamız yok. Ofisimiz küçücük zaten. Bir tane kapısı var. Penceremiz dahi yok. Maddi durumumuz ona el verdiği için tuttuğumuz bir ofis. Bir de herkes bize ofis vermek istemedi tabii... Ofisimizde panik butonumuz var. Ancak biri gelse biz ona bassak, ne olacak? Her etkinliğimizde mutlaka güvenlik talebinde bulunuyoruz. Emniyete dilekçemizi veriyoruz. Bugüne kadar Ankara'da olan toplantımız hariç herhangi bir koruma göremedik.

Arzu Toker: Bu aralar dernek olarak etkinlikler düzenleyebiliyor musunuz?

Zehra Pala: Bu ay içerisinde 3 etkinliğimizi iptal etmek zorunda kaldık. Ellerin palalarla, silahlarla dolaşan insanların fotoğraf ve videolarını gördük. Birisi her ay yaptığımız Felsefi ve Psikolojik söyleşilerimizdi, diğeri her ay yaptığımız tanışma pikniğimizdi. Bir diğeri de her Çarşamba günü evsizlere çorba dağıttığımız gündü. Kimseyi sokakta bulmadık. Destekçilerimiz bizim için değerli. Canlarını tehlikeye atmak gibi bir düşüncemiz yok. Ancak Ağustos ayında Ankara'da bir tanışma pikniğimiz var. Onu iptal etmedik. Ben ve dernek yönetiminden bir arkadaşımın birlikte gideceğiz. Hukuki soruları olan insanlar var. Ankara'daki hukuk danışmanımız da orada olacak ve sorularını da cevaplayacağız. İnsanların şu an desteğe ve yalnız olmadıklarını bilmeye ihtiyaçları var. Talepleri olduğu için o etkinliği iptal etmedik.

Arzu Toker: Tehdit alıyor musunuz?

Zehra Pala: Almaz mıyız? İlk kurulduğumuz zamandan beri. Ciddi bir saldırı henüz olmadı. Ancak ciddi tehdit oldu. Eski başkanımız Tolga İnci'ye Şeriat Derneği başkanı, "video" çekimi sırasında Kur'an'dan bir ayeti söyleyerek tehdit etti. Dava açtık. Para cezasına çevrildi. Devlete cezasını ödemiştir.

Sonrasında ben çağrı merkezinde görevliyken bana hakaret edildi. Çağrı merkezimiz ses kaydı altında. İlk önce beni korumak amaçlı “Tek başına kadınsın. Seni tehlikeye atmasak da, dava açmasak mı acaba?” diye çok konuşuldu dernek yönetiminde. Biraz strese girmedim değil. Ancak sonra şunu düşündüm.

“Böyle bir derneğin içerisinde ve herkese korkmamalarını ve sessiz kalmamalarını söylerken korkmak sana yakışır mı?” Hemen açtık davayı. Şu an devam ediyor. Korkuyla hiç bir yere varamazsınız ve hiçbir şeyi değiştiremezsiniz. Cesur olmak gerek...

15 Temmuz olayları öncesinde yine çağrı merkezimizi arayıp, telefonu açan üyemiz Ferial’e “oraya gelip hepinizi tarayacağız” dedi. Ferial de sessiz kalacak bir üyemiz değil. Dava açılmasını uygun gördü. Açtık ve beklemedeyiz.

Arzu Toker: Üyelikten çıkanlar oluyor mu peki?

Zehra Pala: Hayır. Aksine üç yeni üyemiz katıldı aramıza. Bu bizi yüreklendiriyor. Var olsunlar!

Arzu Toker: Şu an yürümekte olan davalarınız var mı?

Zehra Pala: Evet. Az önce saydığım iki dava ve web sitemizin kapatılmasıyla alakalı Anayasa Mahkemesi’ne başvurumuz var. Web sitemizdeki forum kısmında, dinlerin peygamberleri ile alakalı bir tartışma başlatılmış. Bunu foruma üye olan kişilerden birisi yorum yapmış ve tartışma uzamış. Devlet bizi uyarmak ya da en kötü sadece forumu kapatmak yerine -ki uyarması yasal olan-, olduğu gibi web sitemizi kapattı. İnsanlar forumda dahi rahat konuşamıyorlar. Biz de sansürle forum olmaz dedik ve forum sayfamızı kapattık.

Devletin televizyonu olan TRT’deki bir açıklama için de, hem kendim hem dernek olarak dava açtık. “Namaz kılmayanlar hayvandır” gibi bir ifade kullanıldı. Bununla alakalı basın açıklamamız aşağıdaki linkte İngilizce olarak mevcut.

<http://ateizmdernegi.org.tr/haber/disclosure-24-06-2016>

<http://ateizmdernegi.org.tr/haber/basin-aciklamasi-24-06-16>
(Türkçe hali)

Bunların haricinde üyelerimize açılan davalar da var. TCK 216/3 maddesi gereğince...

- (1) Halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge bakımından farklı özelliklere sahip bir kesimini, diğer bir kesimi aleyhine kin ve düşmanlığa alenen tahrik eden kimse, bu nedenle kamu güvenliği açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkması halinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
- (2) Halkın bir kesimini, sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet veya bölge farklılığına dayanarak alenen aşağılayan kişi, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
- (3) Halkın bir kesiminin benimsediği dinî değerleri alenen aşağılayan kişi, fiilin kamu barışını bozmaya elverişli olması hâlinde, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Hani şu, “bizlerin ifade özgürlüğünün” yok sayıldığı, ancak dini inancı olan kişilere bal kaymak gelen ve nereye çekseniz oynanacak bir kanun maddesi. Bizim hep aleyhimize işliyor nedense...

Bu madde şöyle der: “Halkın bir kesiminin benimsediği dini değerleri alenen aşağılayan kişi, fiilin kamu barışını bozmaya elverişli olması halinde, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

Dolayısıyla siz bir din ile uyuşmadığınızı ve/veya sebeplerini yazdığınızda o kişi “benim duygularım incindi” şeklinde sizi susturabiliyor. Böyle bir ifadede bulunduğunuzda karşı taraf size küfür ederse “onu tahrik ettiğiniz” gerekçesi ile cezayı alan kişi yine de siz olabiliyorsunuz.

Bir kaç ay önce dikkatimizi çekti ki, davaların açıldığı kişilerin mahkeme kâğıtları kendi adreslerine değil, dernek adresimize geliyor.

üyeyi Mustafa Tekin Bey etkinliğin sunuculuğunu yaptı ve etkinliğin çıkış noktası “bu insanlar hakkında, hep duyuyor ve bir şeyler bildiğimizi sanıyoruz ama bir de onlarla tanışmak istiyoruz” idi. Bu çok da doğru bir yoldu. Salon tıka basa doluydu. Salona girip yerlerimizi alırken bize bakan bakışlar ile etkinlik sonu bize bakan bakışlar çok farklıydı. Sohbet sırasında bir iki ufak tefek zor anlar yaşandı ama Mustafa Bey’in sunuculuğu ve moderatörlüğü harikaydı ve çok verimli

bir sohbet ortamı yarattı. Seyircilerden biri sanırım etkinliği internetten canlı yayınlanmış. Bu paylaşıma sosyal medyada gelen yorumlar küfür ve hakaretlerle doluydu. Zaten bu çok sık yaşadığımız bir sorun.

Mustafa Bey etkinlikte bizim için beş güvenlik görevlisi ayarlamıştı. Bize ilk defa bir İlahiyat Fakültesi etkinliğinde güvenlik görevlilerinin olduğunu söylediler. Ama ilk defa da bir etkinliğe bu kadar yoğun katılım olmuştu.

Bizlere karşı olan yanlış bilgileri düzeltmek için davet ediliğimiz bütün etkinliklere katılmaya çalışıyoruz. Mesela her sene Nisan/Mayıs aylarında birçok “Yaşayan Kütüphane” etkinlikleri oluyor. Davet ediliğimiz “yaşayan kütüphanelere” ateist kitaplar olarak katılıyor ve katılımcıların bizlerle birebir sohbet etmelerini sağlıyoruz. Onlar soruyor biz cevaplıyoruz. Özellikle de başörtülü kadınlar, biz kitaplara çok ilgi gösteriyor. Hikâyelerimizi dinleyince ziyaretçilerin bakış açılarının değiştiğini görebiliyoruz. Bazıları bizlere telefon numaralarını veriyor veya bize sarılıyorlar sohbet sonunda. Herkes istediği şeye inanmakta ve düşünmekte özgür. Bu özgürlük bir insan hakkı. Önemli olan bu özgürlüğün başkalarına zarar vermemesi. Şu koca dünya hepimize yetemez mi?

Arzu Toker: Çok teşekkürler.

Zehra Pala: Bize yer verdiğiniz için hem dernek üyelerimiz hem de Türkiye’de yaşayan non-tesit/ateist bireyler adına teşekkür etmek isterim. Türkiye basını bizden vebalıymışız gibi uzak duruyor ve kendimizi ifade edebilecek bir olanağımız maalesef olmuyor...

Önemli soru: Siz bu insanların dernek üyesi olduğunu ve/veya dernek destekçisi olduğunu nereden biliyorsunuz? Bu kişilerin özellikle dernekten seçilmiş olması sadece bir “tesadüf” mü? Adres olarak hepsinin adresine gitmesi gereken mahkeme kâğıdı neden dernek adresine geliyor?

Cevap basit. Dernekle alakası olduğu bilindiği için bu insanlarla uğraşılıyor ve diğerlerine de gözdağı veriliyor. Dernek üyelerimiz susacak insanlar değiller. Bunun da bilinmesini isterim. Her zaman yanlarındayız. Artı olarak dernek üyesi olmasalar da hukuksal yardım isteyen non-teist/ateist kişiler de var. Dernek avukatımız hukuksal süreçlerinde kendilerine yardımcı oluyorlar.

Arzu Toker: Mayıs 2015’de Köln’de gerçekleştirdiğiniz buluşma toplantısında, Ateizm Derneği’nin dine karşı olmadığını söylemiştiniz.

Zehra Pala: Doğru. Aslında dinle bir alakamız yok. Asıl amacımız, ateistlere ve non-teistlere karşı olan ön yargıları ve yalan dolan bilgileri düzeltmek. Sürekli suçlanmak, karalanmak ve olduğundan farklı bir şekilde lanse edilmek gerçekten sinir bozucu. “Dinsizlerse kötüdürler, dinleri yoksa edep ve ahlakları da yoktur” ya da “dinsizden her şey beklenir”... Bu hakaret ve aşağılamanın listesi uzadıkça uzuyor.

Arzu Toker: Derneğiniz, inananlarla da diyalog arayışı içerisinde mi?

Zehra Pala: Evet, bilgilendirmek için. Geçen sene ben ve başkan yardımcımız Süleyman Karan ile birlikte İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’ne davet edildik. İlahiyat Fakültesi’nden öğretim

Trans Geçiş Sürecine Genel Bakış

Arda Yılar

Birkaç aylık aradan sonra tekrar aranızdayım. İstedim ki, bu sefer çoğu insanın hakkında pek bilgi sahibi olmadığı ve epey merak edilen bir konuyu, yani trans geçiş sürecini ele alayım. Tabii ki, sadece tıbbi boyutuyla değil, biyopsikososyal (biyolojik, psikolojik, sosyal) ve hukuki boyutlarını da ele alacağım.

Trans geçiş süreci, bireyin kendi bedenine uyum sağlayacağı kadar, farklı şartlara ve ortamlara da uyum sağlayacağı bir süreçtir. Bundan dolayı, bir trans bireyin, trans geçiş sürecinde yaşadığı tecrübeleri tıbbi, biyolojik, psikolojik, sosyal, hukuki açıdan ve genel hatlarıyla bilmek faydalı olacaktır. Zira, her alan, doğrudan veya dolaylı şekilde, bir diğerini etkiliyor ve süreç, farklı alanların koordine şekilde ilerlemesini gerektirir. Mesela; bireyin sosyal durumu, psikolojik durumunu (veya tam tersi) doğrudan veya dolaylı şekilde etkiliyor.

Tıbbi, Biyolojik, Psikolojik Durum

Evvela, **biyolojik olan cinsiyet (sex)** ile **biyolojik olmayan cinsiyet (gender)** arasındaki farkı anlamamız gereklidir. Bu noktada, birazdan açıklayacağım gibi, transgender ve transseksüel kavramları ortak olarak kullanılsa da; transgender kavramı, daha çok transseksüellik kavramının yetersiz kaldığı durumlarda kullanılabiliyor. Yani transgender kavramı, daha çatı bir kavramdır, demek mümkün.

Transgender veya transseksüellik, bir cinsel kimliktir ve kişinin cinsel yöneliminden (homoseksüel, biseksüel, heteroseksüel, panseksüel, aseksüel, vd.) bağımsızdır. Yani kişi, kendini trans kadın (toplumsal cinsiyet stereotipinde “erkekten kadına transseksüel” diye bilinir) olarak tanımlayabilir; fakat bu durum, o bireyin heteroseksüel (karşı cinsiyete çekim duyan) olmasını gerektirmez. Trans kadın bir bireyin cinsel yönelimi -cinsel kimliğinden bağımsız olarak- biseksüel (hem kadınlara, hem de erkeklere çekim duyan) veya aseksüel (genellikle cinsel çekim duymayan) gibi farklı cinsel yönelimler

olabilir. Özetle, bireyin cinsel kimliğini, cinsel yöneliminden ayırt etmemiz önemlidir.

Son zamanlarda, transseksüelliğin bir mental bozukluk olduğu fikri, bilim camiası tarafından terk edilmeye başlandı. Transseksüel/transgender bireylerin beyinlerinde ve genlerinde yapılan çalışmalar; bu bireylerde nöroanatomik, genetik, fizyolojik ve biyokimyasal farklılıklar olduğunu göstermiştir. Ayrıca transseksüelliğin hem genetik temelini olduğu, hem de çevresel faktörlerden etkilendiği söyleniyor.

Biyolojik cinsiyet (sex), kişinin doğuştan getirdiği cinsel özelliklerin tamamına deniyor. Biyolojik cinsiyet özellikleriyle tanımlanan kimliğe de **cinsiyet kimliği (sexual identity)** denilmektedir. Dikkat edilmesi gereken nokta; cinsiyet kimliğinin (sex), cinsel kimlikle (gender) her zaman uyum içinde olmadığı/olması gerekmediğidir.

Biyolojik olmayan cinsiyet (gender) ise, kişinin biyolojik cinsiyet özelliklerinden bağımsızdır ve tanımı da buna göre yapılır. Biyolojik olmayan cinsiyet (gender); kültürel, dini, sosyal faktörler doğrultusunda tanımlanabilir; ancak biyolojik cinsiyetten kesinlikle bağımsız olmak zorunda da değildir. Biyolojik olmayan cinsiyetin (gender) Türkçe’deki karşılığı “cinsiyet” değil, “cinsel”dir. Biyolojik olmayan cinsiyet özelliklerine göre tanımlanan kimliğe de **cinsel kimlik (gender identity)** deniliyor. Bahsettiğim gibi; cinsel kimlik, cinsiyet kimliğinden tamamen bağımsız olmak zorunda değildir –zaten genel olarak ikisi arasında bir uyumluluk gözlemlenir.

Bu noktada, “İdeal trans şöyle olmalıdır”, “Ameliyatsız olana trans denmez” tarzında söylemler, sadece toplumsal cinsiyet stereotiplerine hizmet eder ve içi boş söylemlerdir. Önemli olan, bireylerin kendilerini nasıl tanımladıkları ve mutlu olup olmadıklarıdır.

Yani transgender/transseksüellik, kişinin cinsiyet kimliği (sex) ve cinsel kimliği (gender) arasındaki uyumsuzluktur. Kişinin beyan ettiği cinsel kimlik esastır, esas alınmalıdır. Hiçbir şekilde unutulmaması gereken nokta, **transseksüellik için ameliyat olmanın zorunlu olmadığıdır**. Kişi, kendini karşı cinsiyete ait hissediyorsa, aslında o kişi her zaman kendini ait hissettiği cinsiyettedir. Aktivistler olarak bunu belirtiyoruz. Yani bir trans kadının penisi olabilir, keza bir trans erkeğin de vajinası olabilir. Bu noktada, “İdeal trans şöyle olmalıdır”, “Ameliyatsız olana trans denmez” tarzında söylemler, sadece toplumsal cinsiyet stereotiplerine hizmet eder ve içi boş söylemlerdir. Önemli olan, bireylerin kendilerini nasıl tanımladıkları ve mutlu olup olmadıklarıdır. Ayrıca, transfobik ve homofobik temelli nefret suçlarının ve nefret cinayetlerinin temelinde de toplumsal cinsiyet sisteminin tekçi ve ahlakçı yapısının olduğu unutulmamalıdır.

Trans bireylerin çoğunda; toplumda, ailelerinde, arkadaş çevrelerinde, çalışma ortamlarında, sağlık hizmeti veren kurumlarda ve birçok yerde daha maruz kaldıkları kötü muamelelerden, izolasyon temelli davranışlardan dolayı, psikolojik rahatsızlıklar

görülebiliyor; fakat bu psikolojik rahatsızlıklar, tekrar etmek gerekirse, trans bireylerin cinsel kimliklerinden dolayı meydana gelmiyor.

Amerikan Psikiyatri Birliği’nin en son yayımladığı DSM-V’te (Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı) transseksüellik, **cinsel disfori** olmaktan çıkartılmış ve transseksüellerin herhangi bir zihinsel (mental) hastalıkları olmadığı kabul edilmiştir. **Dünya Sağlık Örgütü (WHO)** ise, 2017’da yayımlaması beklenen **ICD-11’de (Hastalıkların Uluslararası Sınıflaması)** transseksüelliğin hastalık olarak değerlendirilmeyeceğini açıklamıştır.

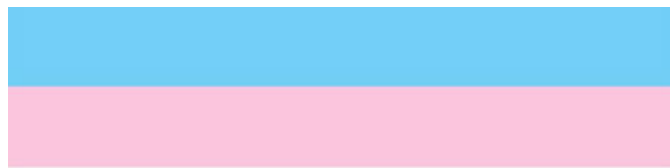
Hukuki ve Sosyal Durum

Kanunlar, trans bireylerin geçiş sürecinde yaşadıkları, zorluklara daha fazla zorluk katmaktadır. Mevzuat, trans bireylerin bedenini üstünde hak sahibi konumdadır ve sürecin ilerlemesi için şartlar koşmaktadır. Yani trans geçiş süreci, hukuki açıdan hak ihlalleriyle doludur.

Trans geçiş süreci; psikiyatri kliniğinin ilgili birimince takip edilen, hormon kullanımı için yeterli görülmüş, hormon kullanımında sorun yaşamamış, gerçek yaşam deneyimleri olumlu olan ve terapistleri tarafından cerrahi operasyonlar için hazır olduğu düşünülen bireylere, takip edildiği klinik tarafından mahkemeye sunulmak üzere, bir rapor oluşturuluyor. Raporun sunulduğu mahkeme izniyle, genital (cinsel organlara yönelik) ameliyatlar gerçekleştirilir.

Mahkeme, bireyin transseksüel olduğuna yönelik kararı, Medeni Kanunun 40. Maddesi’ndeki şartlara göre verir. Medeni Kanunun 40. Maddesi’ne göre, trans geçiş sürecini hukuken başlatmak isteyen birey; 18 yaşını doldurmuş olmak ve bekâr olmak zorundadır. Eğer birey evliyse, boşanmak zorundadır. Bununla beraber; transseksüel yapıda olup, cinsiyet geçişinin ruh sağlığı açısından zorunlu olduğunu ve üreme yeteneğinden sürekli biçimde yoksun olduğunu (kısır olduğunu) kanıtlayan, eğitim ve araştırma hastanelerinden alınmış resmî sağlık kurulu raporuyla belgelenmesi istenir. Bireyin isim değişikliği psikiyatri raporundan önce yapılabilse de; kimlik değişimi, rapor ve ameliyat sonrasında yapılıyor. Trans geçiş süreci, ortalama olarak 6 ay ila 2 yıl sürüyor.

TMK. Madde 40’ta belirtilen “üreme yeteneğinden sürekli biçimde yoksun bulunduğu” şartı, açıkça bir insan hakkı ihhalidir. İnsan haklarına aykırı bir durumdur.

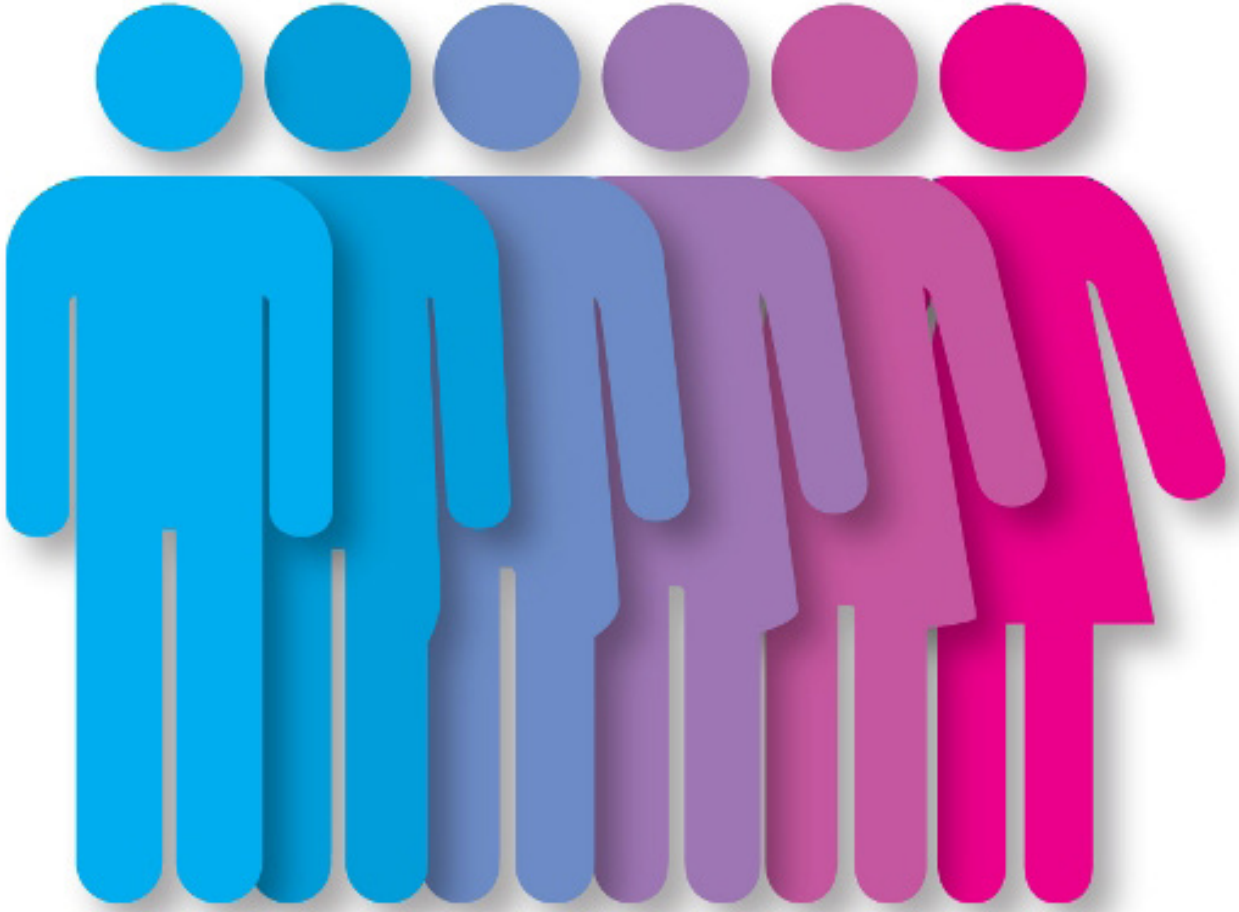
Konuyla ilgili, avukat Sinem Hun'un "Trans Geçiş Süreci ve Hukuka Genel Bir Bakış" başlıklı makalesinin bir bölümünü paylaşmayı, trans geçiş sürecinde yaşanan ve yaşanmakta olan hak ihlallerinin daha iyi anlaşılabilmesi açısından elzem görüyorum.

"Uygulamada ise geçiş süreçlerinin belli bir hukuki standarda kavuştuğunu söylemek mümkün değildir. Cinsiyet geçişi izin kararının niteliği, hükmü tesis eden hâkimin dünya görüşünden, davanın açıldığı yerin bir il veya ilçe olmasına kadar fark edebilmektedir. Hatta başvurucunun cinsiyet geçişinin kadından erkeğe ya da erkekten kadına olması dahi, kararları etkileyebilmektedir. Başvurucunun veya ailesinin nüfuzu ve/veya sosyal çevresinin de trans bireyin geçiş sürecini doğrudan etkileyebildiği bilgi dâhilindedir.

Yukarıda sözü edilen amir hüküm, Medeni Kanun'un 40. Maddesi'nin en "sorunlu" şartının "üreme yeteneğinden sürekli yoksunluk" olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bu şartla, devlet; başvuru trans bireyin erkekliğini veya kadınlığını tescil etmeden önce sterilizasyonunu ön koşul sayarak zürriyet hakkını gasp etmekte ve böylece, "gelecek nesilleri korumaktadır". Dolayısıyla devlet, trans vatandaşını

TMK. Madde 40'ta belirtilen "üreme yeteneğinden sürekli biçimde yoksun bulunduğu belgelenmesi" şartı, açıkça bir insan hakkı ihlalidir. İnsan haklarına aykırı bir durumdur.

Anayasa ve Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmesi ve şartlarıyla da korunan iki haktan biri arasında seçim yapmaya zorlamaktadır: Başvurucu, ya o çok istediği mavi ya da pembe kimliğe "kavuşacak" ya da çocuk yapma ve üreme yeteneğini koruyacak; ancak "tanınmamış" kimliğiyle yaşamaya mecbur olup hayatının her alanındaki kaosa boyun eğecektir. İki hakkın birlikte ve aynı anda trans vatandaş tarafından kullanılması, devlet için mümkün değildir. Hâlbuki devletin bu uygulaması ve anlayışı, açıkça hem kanun önünde eşitlik ilkesinin hem de kişinin dokunulmaz ve devredilmez kişi hakkının kanun eliyle ihlalidir."

Yine trans bireylerin hak ihlalleri yaşadıkları alanlardan biri de evliliktir. Medeni Kanunun 134. Maddesi'nde, bariz biçimde sadece kadın ve erkeğin evlenebileceğinden bahsediliyor. Bu demek oluyor ki, sadece heteroseksüel (kadın-erkek ilişkisi temelli) evlilikler yapılabilir. Medeni Kanun'un 134. Maddesi şöyledir:

“Madde 134 - Birbiriyle evlenecek erkek ve kadın, içlerinden birinin oturduğu yer, evlendirme memurluğuna birlikte başvururlar.”

Anlaşılaçağı üzere; kanun eliyle hak ihlalleri, hukuki alanda da trans bireylerin önüne çıkan ciddi bir engeldir. Trans bireyler, hayatın neredeyse her alanında ötekileştirilebiliyor, kötü muamelelere maruz kalabiliyor ve nefret cinayetlerine kurban gidebiliyor. Önceki makalemde (Ayrımcılığa Karşı Bize Yasa Lazım! – Ateist Dergi, Haziran 2016) bahsettiğim gibi, mevzuatta LGBTİ+'ler görmezden gelinmemelidir. Hem LGBTİ+'lerin geneline yönelik taleplerimiz ciddiye alınmalı, hem de trans geçiş sürecinde kanun eliyle gerçekleştirilen insan hakkı ihlallerine derhal son verilmelidir.

Gelecek sayılarda yeniden görüşmek ümidiyle, sevgiyle kalın.

Bedenimiz bizimdir. Ne yalnızız, ne yalnız!

Önemli Duyurudur: Çok üzülererek söylemek zorundayım; bu cinayetin hiç gerçekleşmemesini isterdim... İstanbul'da yaşayan **Hande Kader** adlı trans kadın ve seks işçisi arkadaşımız, arabasına bindiği müşterileri tarafından yakılarak öldürüldü. Yaklaşık bir haftadır kayıptı, aramalar sonucunda cesedine ulaşıldı. Çok üzgünüz, öfkeliyiz, katillerini biliyoruz. **Trans cinayetleri politiktir!** Sessiz kalmayın, suça ortak olmayın.

Kaynakça ve İleri Okuma:

- 1- <http://www.cetad.org.tr/news.aspx?detail=57>
- 2- <https://evrimselтип.org/2015/07/25/transgender-ve-transseksuelligin-evrimi-kokeni-ve-tibbi-durumu/>
- 3- <http://www.kaosgl.com/sayfa.php?id=16694>
- 4- <https://tr.wikipedia.org/wiki/Transseks%C3%BCellik>

Aydınlanma Düşüncesi Üzerine

(2. Bölüm)

Taner BEYTER

“Dimidium facti qui coepit habet: Sapere aude”

“Kendi aklınla düşünmeye cesaret et”

Horatius

Yukarıdaki giriş cümlesinde yer alan savımızın prototipi Voltaire'dir. Toplumun kurtuluşu için örgütlü teist dinlere savaş açmıştı ve Leibniz gibi teist düşünürlerle, Candide eserinde yaptığı gibi, edebi bir üslupla alay ediyordu. Yazılarında vahiy inancına karşıt olarak, akli öne koyduğunu söylüyordu ve toplumsal bir tahakküm aracına dönüşme imkanı düşük olduğu için kurtuluşu Deizm'de görüyordu. Ayrıca Voltaire, Locke ile tam bir uyum içinde, özgürlüğü insanın istediğini yapma becerisi olarak görüp, irade özgürlüğünü reddediyordu. Çünkü düşünce ve irade soyutlamalardır ve gerçek öz değildirler. Gerçek, yalnız ve yalnız düşünen ve isteyen insandır, akılcı psikolojinin yerine, psikolojik deneycilik (empirismus) geçmektedir. (Oskar, 2010: 75) (Newton da Deizm'in Ateizm'e ve teist dinlere karşı hamlesinde Voltaire'in müttefikiydi.) Dönemin felsefi tartışmalarında iki ana kutup vardı. Fransız düşünürlerinin en önemlilerinden biri olan Condillac, bu kutuplaşmada Descartes, Malebranche, Spinoza ve Leibniz'in “a priori muhakeme ile genel ilkeler üzerine kurdukları metafiziksel yapılarla”, Locke ve Newton'un “gözlem ve deneye, deney verilerini biriktirmeye ve test etmeye dayanan ve soyut kavramları sadece sınıflandırma amacıyla kullanan” felsefelerini karşılaştırmakta ve ikincisini tercih ediyordu. Olgular, olgularla açıklanmalıydı. (Aydınlanmanın itici güçlerinden biri olarak Naturalizm!) Bu dönemdeki tartışmalar etrafında, her ne kadar duyumculuk metodolojik, materyalizm ise ontolojik bir pencereden aynı kapı olan Naturalizm'e çıksalar da; bu aynı “şey” oldukları anlamına gelmiyor; bunu daha sonra modern felsefe göstermiştir. Helvetius da, Condillac'ın epistemolojik ve felsefi kazanımlarını daha katı bir

Fransız Aydınlanması, içinde yaşandığı zamanın tüm kamusal kaygıları etrafında, politik bir içerikle, dönemin düşünürleri tarafından, yeni bir toplum yaratmak için ortaya çıkmıştı.

Resim:

Fransız Akademisi (1635)

Eğitim, oldukça önemli ve değerlidir; bireylerin doğuştan edindikleri eşitsizlikleri ortadan kaldırmak için bir araç, yeni bir toplum yaratmak için tek yöntem ve ilerlemenin teminatıdır.

şekilde savunmaya devam ederek, tüm ruhsal olayların duyumsal algılarla açıklanabileceğini iddia etti ve felsefenin bilime bağlanması gerektiğini savundu. O, etiğin deneysel fiziğin kurulduğu gibi kurulması gerektiğini ve kamusal yararın tüm ahlaki değerlerin temelini oluşturduğunu ileri sürüyordu.

Bir önceki yazımızda, halkı eğitmek ve aydınlatmak amacındaki Ansiklopedistler'den söz etmiştik. Bu konuda her ne kadar bir dönem beraber dava arkadaşlığı yapmış olsalar da, Rousseau'nun tersine O; halkın eğitim yeteneğinden şüphe duyar, kültür ve aydınlanmayı, herkesin yararına sunulamayacak bir şey olarak görür.

Bu dönemde, Fransız aydınlanmasının filozof tipine en uygun örneklerden biriye Diderot'tu. O da örgütlü tüm dinlere savaş açmıştır ve tabii bir din önerir; bu tabii (doğal) din, örgütlü teist din gibi akıl ile çelişmediği için seçilmeye değerdir Diderot için. Naturalist eğilimlerin açıkça görüldüğü ortadadır. Bunun yanı sıra, Diderot çok açık bir ilkeden söz eder: "En yüksek ilke, akıl ilkesidir" der. Bu ilkeyi dönemin bir diğer Fransız düşünürü olan D'Alembert'te de görürüz; "Felsefe, dünyanın çeşitli nesneleri üzerine aklın kullanılışıdır" (Oskar, 2010: 90). (Le Mettrie de aklın otoritesine kayıtsız baş eğilmesini öğütüyordu.) Akla yüklenen bu anlam ve misyon, kendini gerçekleştirmek için konusu ve metodunu sahiplenmeliydi, ama bu konuda metot, dönemin bir çok düşünürü tarafından dinlerin hamleleri ile sınırlandırılmış olarak duyumsanıyordu. İşte bu nedenden dolayı, bir çok düşünür için örgütlü dinler toplumun odağı olmaktan uzaklaştırılmalıydı. Örnek vermek gerekirse; İslam'daki fıtrat inancı gibi Hristiyanlıkta da bazı doğuştan gelme eğilim ve fikirler olumlanıyordu; oysa yeni bir toplum ve insan hedefleyen düşünürlerimiz için bu kabul edilemezdi. d'Alembert, Locke (evet Hristiyan Tanrı'sına inanan Locke!) ve Condillac'la birlikte doğuştan gelme fikirler olumsuzlanıyor ve **"duyumculuk"** etkin bir felsefi yöntem olarak egemen hale geliyordu. Bu yüzden eğitim, oldukça önemli ve değerlidir; bireylerin doğuştan edindikleri eşitsizlikleri ortadan kaldırmak için bir araç, yeni bir toplum yaratmak için tek yöntem ve ilerlemenin teminatıdır.

Fransız Aydınlanması'nda çok baskın olan bir diğer yön ise **"İlerleme Fikri"**ydi. Daha sonraki dönemde, bu Kant üzerinden Alman felsefesine ihraç edilecek; modern dönemdeyse Blumenberg ile güncelliğini koruyacaktı. Yeni olana doğru yönelirken, bu yeninin nereye doğru evrileceği, başlı başına bir araştırma alanıydı. Fransız İlerleme Fikri'nin kurucusu olarak sayabileceğimiz Turgot, tekil bir insan türünün kazanım ve deneyimlerini tarihsel bir çerçevede şöyle sıralıyordu:

- Avcılık Dönemi
- Tarım Dönemi
- Ticari ve Kentsel Dönem

Turgot'a göre; bu üç döneme uygun ifade araçları ise; dil, matematik ve resim sanatıydı. İlerleme fikrine bir diğer katkıysa, Condorcet tarafından yapılmaktadır; O ilerlemenin kendisini, hürriyet gibi bir ölçüte dayandırmakta ve seküler bir karakter kazanmasına vurgu yapmaktaydı. Condorcet, insan türünün reşit olma çağına girdiğini söyler, ki bu söylemi, Pascal'ın insan türünü sürekli büyüyen tekil bir birey olarak düşünmesiyle paraleldir. Onun 10 aşamalı ilerleme fikri şöyledir:

Jean Jacques Rousseau

Voltaire

de Lombardie

Diderot

Robespierre

Filidor

Resim:

Fransız Aydınlanmacılar

- Menfaat birliği ve korunma güdüsüyle bir araya gelen avcılığın olduğu ilk dönem,
- Avcılıktan tarıma geçilen ve böylece zihni faaliyetlere daha çok vakit ayrılan, köleliğin olduğu ikinci dönem(Fransız devrimci Lafargue'de köleliği tarımsal devrime bağlar),
- Tabiatın gözlemlendiği, eğitimin kurumsallaştığı ve alfabenin ortaya çıktığı üçüncü dönem,
- Dilin belli bir düşünsel uğraşmayı inşa etmek için örgütlenebildiği ve bilimin, felsefe çatısı altında toplandığı dördüncü dönem,
- Bilimlerin felsefeden bağımsızlaşarak kendi aralarında ayrıştığı ve çöküşün başladığı beşinci dönem
- Çöküş ile insanların karanlığa ve baskıya sürüklendiği, bilgi ışıklarının söndüğü altıncı dönem,
- Bilimlerin canlandığı, teknolojik gelişmeler ve matbaanın ortaya çıktığı yedinci dönem,
- Matbaanın icadı ile bilginin hızla yayıldığı, bilim ve sanatlarda özerkleşme ile ahlakın dinden bağımsızlık kazandığı sekizinci dönem,
- Bilimlerin kurumsallaştığı, Descartes'ten başlayıp Fransız Cumhuriyeti'nin kurulmasına kadar olan dokuzuncu dönem,
- Ve aklın ilerlemesi ile gelecek olan dönemimiz!

Fransız Aydınlanmacılar'a göre; ilerleme, bilginin artışı ile paralel olmalıydı; bugün ise bunun ne büyük bir yanılgı olduğu ortadadır. Her ne kadar, bazı çevreler bilgi arttıkça ve bilim ilerledikçe, olumsuzlukların azalacağını hala savunuyorsa da, tarih bunu olumlamıyor.

Bu paradigma, Batı merkezci ve ekonomi-politikten yoksun bir çerçevede olsa dahi, dönemi için oldukça yeni ve açıklayıcı bir bakış açısı sunuyordu. Fransız Aydınlanmacılar'a göre; ilerleme, bilginin artışı ile paralel olmalıydı; bugün ise bunun ne büyük bir yanılgı olduğu ortadadır. Her ne kadar; bazı çevreler, bilgi arttıkça ve bilim ilerledikçe, olumsuzlukların azalacağını hala savunuyorsa da, tarih bunu olumlamıyor. İşte tam bu noktada, Fransız Aydınlanması'nın en ilginç düşünürlerinden biri olan Rousseau devreye girer; ilerlemeciliğin, bilim ve medeniyetteki gelişmelerin, insanın özünde iyi olan yapısını bozduğunu iddia eder. Demin bahsettiğimiz

Resim: Condorcet

eğitim konusunda ise; bu bozulan özün tekrar inşa edilmesinin eğitim ile mümkün olduğunu söyler. Ona göre, ilerledikçe iyi olan insan özü bozuluyor, ahlak çöküyor ve eşitsizlikler doğuyordu, ilerlemenin motor gücü yalın bir akıl olmamalıydı. Toplum ve devlet, bireyin otantisite (sahicilik) arayışının önünde bir engel ve benin kendi öz varlığı için yıkıcı bir özellik taşıyordu onun için.

Toplarsak, Fransız Aydınlanması, Locke'un felsefi ve epistemolojik argümanlarının, Voltaire ve Condorcet tarafından sahiplenilmesi ile vücut bulmuştur. (Çiğdem, 2015: 55) İlgilendikleri alanlar örgütlü din karşıtlığı ve sekülerizm, kamusal kaygılar ile eğitim konularıdır. Ayrıca ilerleme fikri ve pozitivism eksenli bir içerik mevcuttur. Fransız Aydınlanması'nın düşünürleri; Condorcet, d'Alembert ve Turgot'un pozitivismi kısaca özetleyerek bitirelim:

Kuramsal nokta: Metafiziğin ve duyuüstü bilginin reddi. Bilgi, mevcut olanın deneyimiyle sınırlıdır.

Teknik-uygulamalı nokta: Önemli olan doğa güçleri ve yasalarını (naturalizm) araştırmaktır. Ancak bu yolla doğaya egemen olunabilir.

- Sosyo-ekonomik nokta: Doğaya egemenlik ile her şey toplumsal fayda ve refah ile değerlendirilir.

Tüm bu çerçevede, Fransız Aydınlanması için **"Akıl"** şöyle tanımlanabilir: "Akıl, bizim deneyimlerle elde ettiğimiz ve onları tahminlerde kullandığımız yetenektir ki; o tahminlerin de hedefi, zararlı olanlarını bizden uzak tutmak ve yararlı olanlarını yanımıza çekerek mutlu olmaktır." (Ewald, 2010: 152)

Not: Yazı serimizi önümüzdeki sayımızda İngiliz ve Alman Aydınlanması ile sonlandıracağız. Sevgilerle.

Kaynakça:

- Çiğdem, Ahmet (2015), Aydınlanma Düşüncesi, İletişim Yayıncılık, İstanbul.
- Ewald, Oskar (2010), Fransız Aydınlanması, Çev.Gürsel Aytaç, Doğu Batı Yayınevi Ankara.
- Outram, Dorinda (2007), Aydınlanma, Dost Kitabevi, Ankara.
- Weber, Alfred (2012), History of Philosophy, BiblioLife Reprodictipon Series.

Çeşitli İnançlarda Cennet ve Cehennem Kavramlarının Kökeni

Ümit GÜNDOĞDU

Cennet ve Cehennem özellikle semavi dinlerde, kulun günah ve sebep kavramları doğrultusunda gideceği yerlerdir.

Dinlerin insanları kontrol altında tutmak için en çok kullandığı “ödül ve ceza” sisteminin temel dayanağı olan cennet ve cehennem tasvirleri, davranışlara göre ölüm sonrası adaletin sağlanacağı düşüncesini insanların aklına yerleştirerek, hukuk sistemleri dışında, yapılan iyilik ve kötülükleri ilahi bir yargılamaya bağlar. Bu yargılama ile “bu dünyada” istediklerini elde edemeyen insanlar, ilahi varlığın kanunlarına uymaları halinde “öteki dünyada” arzularına kavuşacakları vaadiyle, “ilahi adalet” sistemleriyle kontrol altında tutulmaya çalışılır. Şimdi farklı inanç sistemlerinde bu “adalet” sisteminin nasıl çalıştığına kısaca göz atalım.

Semavi dinlerdeki anlayışa göre, cennet peygamberlerin davetlerine uyarak iman edip, dünya ve ahirete ait işleri, elden gelen bütün kudretle ve özenerek yapmış olmanın ahiretteki karşılığıdır. Cehennem ise bu çağrışı kabul etmeyen ve Tanrı dini olarak gösterilen bu dinlerin ibadet ve gereksinimlerine uymayan insanların, cezasını çecekleri yer olarak tasvir edilir. Semavi dinlerde diğer çoğu inanç sisteminde olduğu gibi iyilik, güzellik, yardımseverlik gibi konuların yanında, Tanrı’nın emirlerine uyma kavramı, cennetin kapısını aralar. Bu inançlara göre aksi takdirde insan, Cehennem azabı ile karşı karşıyadır. Cennet ve cehennem olgusu, bir ödül-ceza sistemidir. Cennet için, “Günahsız ya da günahlarından arınmış kulların öbür dünyada sonsuz bir mutluluk içerisinde yaşayacaklarına inanılan yer, iklimi çok hoş, çeşitli nimetlerle dolu, her yanı şahane bir şekilde süslenmiş, iyi ve günahsız insanların girecekleri ahiret evidir.” (1) tanımı yapılırken; cehennem için, “Günahkâr kulların azap ateşi içinde günahlarının cezasını çekeceği yer.” (2) diye bahsedilir.

Cennet ve cehennem kavramlarının, Semavi dinler öncesi toplumlarda da farklı inanış ve isimlerde tasvirleri mevcuttur. Örneğin Eski Yunan inancında, ölenler öncelikle *Hades Evine* gönderilir, oranın bekçisi olan üç başlı köpek Kerberos eşliğinde eve kapatılır ve bir daha o kapıdan çıkamazlardı. İnsanlar yeraltı tanrısı Hades’in başkanlığını yaptığı yargılama sonucunda suçlu bulunurlarsa *Tartaros’a* atılır, suçsuz görülürlerse *Elysium Bahçesine* gönderilirlerdi. Burası rengârenk çiçeklerle, nehirlerle dolu, insanların huzur içerisinde, sonsuz yaşam sürdüğü bir bahçeydi. Öte yandan Tartaros çukuruna atılanlar Erinys’ler (Cezalandırıcı ilaheler/melekler) tarafından cezalandırılır ve sonsuz acı çekerlerdi.

Aynı şekilde Germen mitolojisinde de ölüm sonrası yaşam ve cennet-cehennem tasvirleri mevcuttu. Ölüler tanrıçası *Hell* tarafından sorgulanan ölümler, suçlu bulunurlarsa *Niflheimr* denilen azap mekânına gönderilirdi. Germen toplumunda savaşçı olmanın önemi büyüktü. Savaş dışında ölen suçsuz insanlar *Hell*’in bölgesinde yaşar, ancak savaş esnasında ölenler Germen kültüründeki cennet tasviri olan *Valhalla*’ya götürülürdü. *Valhalla*’da yaralarının miktarına göre gençleşir ve aynı düzeyde de sefa sürerlerdi.

Kelt inancındaysa dünyevi bir cennet fikri hâkimdi. Keltler okyanusun derinlerinde ya da çok uzağında bulunan bir adayı cennet olarak tasvir eder ve ölümlerinin ruhlarının orada sonsuza dek eğlendiğine inanırdı. Kelt inancında herhangi bir cehennem tasviri bulunmuyordu. Bunun yerine sadece iyi ruhların o adaya gidebileceğine, kötü ruhlarınsa o adayı asla bulamayacağına inanılıyordu.

Eski Roma inancındaysa, ölümler diyarına “Orcus” deniyordu. (Orcus aynı zamanda, “Ölümler diyarının” tanrısına da verilen isimdir.) Ölenler ilk başta Orcus’a gider, yargılanma sonrasında dinin gereklerini yerine getiren ve “iyi bir insan” olanlar bir bahçeye götürülür ve burada sonsuza kadar, huzur içinde yaşardı; dinin gereklerini yerine getirmeyenler ve “kötü insanlar” ise, Orcus’un karanlığında kemik ve hayalet olarak huzur bulamadan hapsolürdü.

Eski Türk inanışlarında cennet ve cehennem kavramı ile devam edelim. “Tin” olarak bilinen ruhun ölümsüzlüğü ve maddi beden ölümü sonrası Tin’in sonsuzluğu kavramı, eski Türk inançlarında da mevcuttu. İyi Tinler göklerin üzerinde Gök Tengri’ye yakın ve aydınlık bir yer olan

Uçmak’a gidecek ve orada dünyadaki iyi halleri gibi yaşayacaklarına inanılırdı. Ayrıca ölenlerin arkasından atı kesilir ve bu atın bazı parçaları ölünün mezarına yakın bir yere mızraklarla asılırdı; ölenlerin bu atla, *uçmağa gideceğine* inanılırdı. Cehennem tasviri olarak ise “tamuğ” kelimesi kullanılmaktaydı. Bu dünyada fenalıklar yapanlar, yeraltında olan Tamuğ’a gidecek ve orada fenalıklarının cezasını çekecekti. Ayrıca Tamuğ’a gidenlerin dünyadakilere hastalık ve kötülük saldıklarına da inanılırdı.

Ölüm sonrası sonsuzluk inancının hâkim olduğu inanç sistemlerinden biri de Hinduizmdir. Bu inanca göre cennet ve cehennem tasvirleri, üç alternatif olarak karşımıza çıkar. Hinduizm inancında, ölen kişinin ateşten bir çemberden geçeceğine ve bu çemberden geçen kişinin günahkârsa yanarak *Naraloka’ya*, yani “alt dünyaya” gideceğine inanılır. Kişi günahkâr değilse, bu çember sonrasında karşısına iki yol çıkar. Bu yollardan biri *Brahma’ya*, diğeri ise *Nandana’ya* çıkan yoldur. İyi insanların Nandana’da dünyadaki iyiliklerinin karşılığını

alana kadar belirli bir süre kalacaklarına inanılır.

Budizmde ise tekâmül kavramının varlığından dolayı, kalıcı bir cennet ya da cehennem kavramı mevcut değildir. *Tavatimsa* denilen bir geçici ikamet mekânı vardır. Ölümü tadan kişiler Tavatimsa’da derecelerine göre geçici olarak ikamet ederler. Nirvana’ya ulaşmayla ilgili ilim ve irfan

sahipleri, Tavatimsa’nın en üst düzeylerine kadar varabilir. Ancak hiçbir ruh Tavatimsa’da kalıcı ikamet edemez. Oradaki süresini tamamladıktan sonra farklı bir kimlik ve özellik ile “reenkarne” olur. Budizmde, ayrı bir cehennem kavramı da yoktur. İnsanların Tavatimsa’da kalış ve oranın nimetlerinden yararlanma süreleri, iyilik ve kötülük derecelerine göre değişkendir.

Not: Bunun haricinde birçok uzakdoğu inancında, cennet ve cehennem kavramı mevcut değildir. Örneğin Taoizm, Şintoizm, Konfüçyüsçülük gibi.

Eski Türk inanışlarındaki cennet ve cehennem kavramlarıyla devam edelim. “Tin” olarak bilinen ruhun ölümsüzlüğü ve maddi beden ölümü sonrası Tin’in sonsuzluğu kavramı, eski Türk inançlarında da mevcuttu.

Kızılderili kabilelerinde, inançlar konusunda çeşitli farklılıklar olsa da, cennet kavramı ortaktır. Ölümünden sonra *Vakui* denilen, cenete benzer bir yere gidileceğine inanılır. Ancak burası sadece Kızılderililerin cennetidir; Kızılderili olmayanlar için başka bir yer vardır. Fakat orası hakkında bilgileri yoktur. Kişi öldükten sonra, etrafı meyvelerle kaplı bir yoldan yürür. Bu meyvelerden yemezse, üzerinde köprü olan bir nehre ulaşır. Ölen kişi iyi bir insansa,

bu köprüden geçerek Vakui'ye olan yolculuğuna devam eder; kötü biriyse, o köprüden düşer ve balık olur. Yani Kızılderililerde de bir cehennem kavramı yoktur. Vakui, dost ile düşmanın kardeşçe yaşadığı ve dansların, her türden yemeklerin, atalarının ve mutluluğun olduğu bir yerdir. Burada iyi insanlar birlikte yaşarlar Vakui'ye gidiş yolculuğunun 4-5 gün kadar sürdüğüne inanılır. Bu nedenle ölen kişinin mezarına yiyecek ve içecek bırakılır. Bu yiyeceklerin yetmemesi ihtimaline karşı bir de yay ve ok bırakılır ki, ölen kişi yolda avlanabilsin.

Azteklerde, cennet ve cehenneme gidiş yolu, ölümün şekline bağlı olarak değişir. Aslına bakılırsa Azteklerde cennet kavramı, "Tanrı katı" olarak geçer. Ancak cehennem kavramı bizim bildiğimiz anlamıyla kullanılmamıştır. "Yeraltı" diye ifade edilen ve yaşlılık, hastalık gibi doğal yollardan ölen insanların gittiği yerde, herhangi bir ceza eylemi bulunmaz. Kurban törenlerinde öldürülen adakların ve savaşlarda ölenlerin, Güneş ve Savaş Tanrısı *Huitzilopochtli*'nin yanına gittiğine inanılır. Bu, Azteklerin savaşçı ve yabani sosyal yapısı ile alakalı bir durumdur.

Sümer inancında ise, ölümlerin gittiği dünya tektir ve buradan dönüş yoktur. *Kur* isimli bu dünyada tanrılar, yüce kişiler ve tüm ölümler bir arada yaşar. Sümer inanışında, bu yeraltı dünyası için kan akıtmak ve adak sunmak gerekir. Aksi takdirde ölümlerin ruhlarının kendilerini rahatsız edeceğine ve tanrıların kendilerine felaket göndereceğine inanılır. Ayrıca "*Tanrılar bahçesi*" olarak bilinen *Dilmun* adında bir yer daha vardır. Bu bahçeye, *Kur*'da süresini doldurmuş kişiler gidebilir. Ancak her ölünün ruhu mutlaka *Kur*'a gitmek zorundadır. *Dilmun*, çayırın ve meyve bahçelerinin alabildiğine uzandığı, Enki'nin (Sümer su ve bilgelik tanrısı) tatlı sularla bezediği son derece muhteşem bir yerdirdi ve *Kur*'da zamanını dolduranlar buraya gelebilme hakkı kazanıyordu.

Eski Mısır'da ise, ölüm sonrası yaşam inanışı çok daha hâkimdi. Bu nedenle ölümlere çok özen

Sümer inancında ise, ölümlerin gittiği dünya tektir ve buradan dönüş yoktur. "Kur" isimli bu dünyada tanrılar, yüce kişiler ve tüm ölümler bir arada yaşar.

gösterilirdi. Ölen kişi, tanrı Osiris başkanlığında bir mahkemede yargılanır, yaptığı iyilik veya kötülüklerin ağırlığına göre *Anu*'ya ya da *Amenti*'ye gönderilirdi. *Anu*, insanların tanrılarla birlikte oturup yemek yiyebildikleri; kadınların erkek, erkeklerin de kadına sahip olabildiği sonsuz bir mutluluk ülkesiydi. Tanrılar ölen kişi adına, göğsü bir yıldız yerleştirir ve onun adını sonsuza dek yaşattırdı. Burada ölen kişi, mülk sahibi olabilir ya da istediği ürünleri bu verimli topraklarda yetiştirebilirdi. Ancak kişinin kötülükleri ağır basıyorsa, Osiris tarafından *Amenti*'ye gönderilirdi. *Amenti*, türlü acılar ve işkencelerle dolu bir yeraltı dünyasıydı. Kötü insanların buradan dönüşü, ancak hükümdarları olan firavunun ölümünden sonra, onun *Anu*'ya ulaşması ve isteğini Osiris'e sunması ile mümkün olurdu.

Son olarak Zerdüşt inancındaki cennet ve cehennem kavramlarına değinmek istiyorum. Zerdüşt dininde, insanların dünyada gidecekleri yol, kendilerine bırakılmıştır. İnsanlar, Yüce Tanrı ve iyiliğin temsilcisi Ahura Mazda ile kötülüğün temsilcisi Ehrimen arasında seçim yapabilirlerdi. Seçimlerine göre, öldükten sonra Ahura Mazda huzurunda yargılanırlar ve Sırat Köprüsüne

benzerliği dikkat çeken *Çinvat Peretu*'dan, yani "Karşılık Köprüsünden" geçerler. Kişi "iyiyse", *Çinvat Peretu*'dan kolayca geçer. Köprü'nün sonunda ölen kişiyi güzel bir kız karşılar ve Ahura Mazda'nın diyarının güzelliklerini gösterir. Ama ölen kişi "kötüyse", bu köprüden geçemez ve karanlıklar diyarına, Ehrimen'in yanına düşer. *Çinvat Köprüsü*'nden geçenler, Ahura Mazda'nın Ehrimen'i yok edeceği ve dünyanın tekrar yaşanabilir olacağı günü bekler. Karanlık diyara gidenler hakkındaysa, çok fazla bilgi yoktur.

Sonuç olarak görüldüğü üzere, birçok inanç kültüründe cennet ve cehennem tasvirlerine benzeyen, ölüm sonrası mekânlar mevcuttur ve hepsi de az çok birbirini andırır. Napolyon, bu durumu tek bir cümleyle özetlemiştir: "***Din, fakirlerin zenginleri katletmesini önlemek içindir.***"

Kaynakça:

1. Meydan Larousse, tsz.: II, 857
2. Meydan Larousse tsz ; II 741

3. Yunan Mitleri: Hesiodos – Theogony (M.Ö 700)
4. Germen Mitleri: Siegfried'in Hikayesi. (Çev. N. Benzergil,). İzmir: İlyay Yayınları. (2004).
5. Kelt Mitleri: Kelt Mitolojisi – Bill Price (Çev. Cumhuriyet Atay) Kalkedon Yayınları (2011).
6. Roma Mitleri: Klasik Yunan ve Roma Mitolojisi – Thomas Bulfinch (Çev. Özgür Umut Hoşafçı) İnkilap Kitapevi (2014)
7. Türk Mitleri: Türk Mitolojisinin Ana Hatları – Yaşar Çoruhlu, Kabalcı Yayınevi (2013)
8. Hindu Mitleri: Hinduizm'in Öz'ü – Aum Sree Gana / Veluri Anappa Sastry (2011)
9. Budist Mitleri: Budizm'in Gizli Öğretisi – Jo Durden Smith, Sınır Ötesi Yayınları (2006)
10. Aztek Mitleri: Aztek ve Maya Mitleri – Karl Taube (Çev. İsmail Yılmaz) Phonix Yayınevi (2012)
11. Sümer Mitleri: Sümer Mitolojisi – Samuel Noah Kramer (Çev. Hamide Koyukan) Kabalcı Yayınevi (1961)
12. Mısır Mitleri: Mısır'ın Ölüler Kitabı – Peter le Page Renouf (Çev. Erhan Altunay) Onbir Yayınları (2014)
13. Zerdüş Mitleri: Zerdüş Dini ve İran Mitolojisi – Mehmet Korkmaz, Alter Yayıncılık (2010)

Benim Smiley'im Daha Mutlu!

Çiğdem K.

Bir dine inananların inanmayanlardan daha mutlu veya daha huzurlu olduğuna dair genel bir kanı vardır. Bu kanıya sahip olanlar, ulvî bir varlığa inanıyor olmanın getirdiği duygu yoğunluğunun, insanı buna sahip olmayanlara göre daha iyi hissettirdiğini iddia ederler. Gerçekten de her şeyi görüp bildiği için asla sağlanamayacak adaleti sağlayabilen, başınız sıkıştığında koşup sığınabileceğiniz, arabaya binerken kaza yapmamak için onun adını söyleyerek yolculuğa başladığınız, dolayısıyla sizi koruyup kollayan bir varlığa sırtını dayamanın verdiği güven, insanı daha huzurlu kılar gibi görünüyor; bunu anlıyorum. Ama...

Resim: *The Invention of Lying* filminden, karakterimizin “yalan söyleyebileceğini” anladığı andan bir kare.

Filmde, yalanın olmadığı bir dünya resmedilmiş. Tabii, yalanın olmaması senarist için aynı zamanda “mutlak dürüstlük” anlamına da geliyormuş ki; bu dünyanın insanları yalan söylememek bir yana, “fazla”

dürüst. Yine senariste göre, “aşırı dürüstlük”, insanların akıllarından her geçeni hemen söyledikleri bir dünya anlamına geliyormuş ki; kimsenin ağzında

bakla ıslanmayan bir toplum tasvir edilmiş. Yalanın bir alt-türü olan kurgunun da var olmadığı bu dünyada yaşayan ve aklından geçen her şeyi anında söyleyen, aşırı dürüst insanlardan birisi olan baş karakterimiz, bir gün işinden kovulur; parasızlık yüzünden sokakta kalmak üzereyken, bir anda “yalan söylemeyi” keşfeder ve olaylar gelişir.

S P O I L E R

Geçenlerde bir film izledim: Türkçeye “Yalanın İcadı” diye çevrilen *The Invention of Lying*. Filmi yazan, yöneten ve başrolünde oynayan Ricky Gervais’in, bir ateist olduğunu neredeyse her konuşmasında dile getirmesinden midir, konuyla ilgili aktivist sayılabilecek bir insan olmasından mıdır bilmiyorum, bu filmin pek çok yerde “ateist film” olarak tanımlandığını gördüm. Filmin, ateist bir film olduğuna emin değilim; fakat bir ateistin, bu filmi izlerken dindarlardan daha çok keyif alacağı kesin. Filmi izlediğimde, dergimizin sinema köşesi için onunla ilgili bir yazı yazmayı düşündüm, ama konu sinema köşesini aşan birtakım ahvale büründü.

Uyarı: Yazının bundan sonraki kısmında, filmle ilgili ip uçları (spoiler) vardır. İzlememiş olup da izlemeyi düşünenlerin dikkatine!

Bir kez farkında olmadan yalan söyleyen ve böylece yalan söyleyebileceğini keşfeden baş karakter, dünyada yalan söyleyen tek insanın kendisi olması nedeniyle çeşitli fırsatçılıklar yaparak, işini ve hayatını yoluna koyar. Yalan söyleyebildiğini fark ettikten kısa bir süre sonra, hastanede durumu ağır olan annesini ziyaret eder ve doktorların, birkaç saat içinde öleceğini söyledikleri annesinin yanında kalır. Ölmek üzere olduğunu bilen annesi, korku ve telaş içindedir ve ağlayarak, bir anda yok olup gitmenin ürkütücülüğünden bahseder durur. Son dakikalarını belirsizliğin korkusu içinde geçiren ve ağlayan annesine daha fazla dayanamayan başrol, yeni keşfettiği yeteneğini kullanarak ona korkmaması gerektiğini, ölen insanların çok güzel bir yere gittiğini, orada tüm sevdikleriyle beraber olacağını, kocaman bir konağı olacağını, huzurlu olacağını vs anlatır. Yalanın var olmadığı dünyada, anlatılanları hemşire ve doktorlar da şaşkınlık içinde dinler ve etkilenir. Ertesi gün, başrolün evinin kapısının önünde, “Bize ölüm hakkında bildiklerini anlat!” diye bağışan yüzlerce insan toplanmıştır. Başrol, bir süre insanlara ne diyeceğini bilemeden eve kapanır, ama sonunda kapının önünden ayrılmayan kalabalığa bir şeyler söyleme gereği hissederek, bir hikaye uydurur. Uydurduğu hikayede,

Öncelikle herhangi bir dine inanmamak anlamına gelen, nonteistlik kavramının bir sağlanma şartı bulunmalı. Yani bir insanın nonteist veya ateist gibi kavramlarla anılabilmesi için, daha öncesinde herhangi bir dinle veya tanrıyla en azından düşünsel anlamda muhatap olmuş olması gerekir.

insanlara, gökyüzünde bir adam olduğunu ve öldükten sonra bu adamın herkese birer konak vereceğini anlatır. Hikayesi, kalabalıktan gelen sorulara verdiği mecburi ve spontane cevaplarla geliştikçe, sonunda bildiğimiz, klasik dinin ta kendisine dönüşmüş olur. İnsanlar, kendilerine verilen vaatlerle artık daha mutludur.

Tıpkı konak sahibi olup sevdiği herkesle beraber yaşayacağını duyduğunda, korkusunu yenerek huzurlu bir şekilde ölen anne gibi, filmde herkes için genel olarak yapılan “bu vaatlerle artık daha mutlular” vurgusu gerçeğe dayanıyor mu? Yani tanrı inancı, insanları daha mı mutlu kılıyor? Tartışmadan önce bilmemiz gerekir ki, bu soruya uzun yıllardır, çığlık çığlığa “EVET!” cevabı veriliyor. Konuyla ilgili çeşitli araştırmalar yapılmış ve bu

araştırmaların büyük kısmında, inanç sahibi olmakla mutluluk arasında pozitif bir ilişki bulunmuş. Bizi koruyan ve belli koşulları sağlamamız halinde bize huzur vadeden gökteki bir varlığa sırtını dayamak, insana her şeyden önce güven ve bu güvene bağlı olarak huzur veriyor gibi görünüyor, evet. Bu, inananlar açısından doğru olabilir; ancak işin içine inanmayanlarla kıyas girdiğinde, bence iş değişiyor.

Öncelikle herhangi bir dine inanmamak anlamına gelen nonteizmin bir sağlanma şartı da bulunmalı. Yani bir insanın nonteist veya ateist gibi kavramlarla anılabilmesi için, daha öncesinde herhangi bir dinle veya tanrıyla en azından düşünsel anlamda muhatap olmuş ve onu reddetmiş olması gerekir. İçinde yeni doğmuş bebeklerin olduğu küvezlerle dolu bir odaya, camekândan bakan iki kişiden birinin diğerine, “Hiç bu kadar ateisti bir arada görmemiştik” dediği karikatür, gördüğümde bana da çok tatlı geliyor. Tatlı ve bir iki saniyeliğine insanın içini ısıtan cinsten... Ne var ki, henüz tanrı veya din kavramıyla hiç tanışmamış insanlar, “tanrıya inanmamak” gibi ortak bir nokta bakımından pratikte ateist olsalar da, bana göre ateist düşüncenin temel koşulunu yerine getirmediikleri için *teknik olarak* ateist değiller. Tanrı veya dinin vaatlerine inanmamak, bebekler ve yetişkin ateistler için günlük hayatta bir ortak nokta gibi görünebilir; ancak minik minik ateistler hayal

etmek insana ne kadar sevimli gelse de, henüz tanrı kavramıyla hiç tanışmamış bir insanın “ateist olduğu” ileri sürülemez.

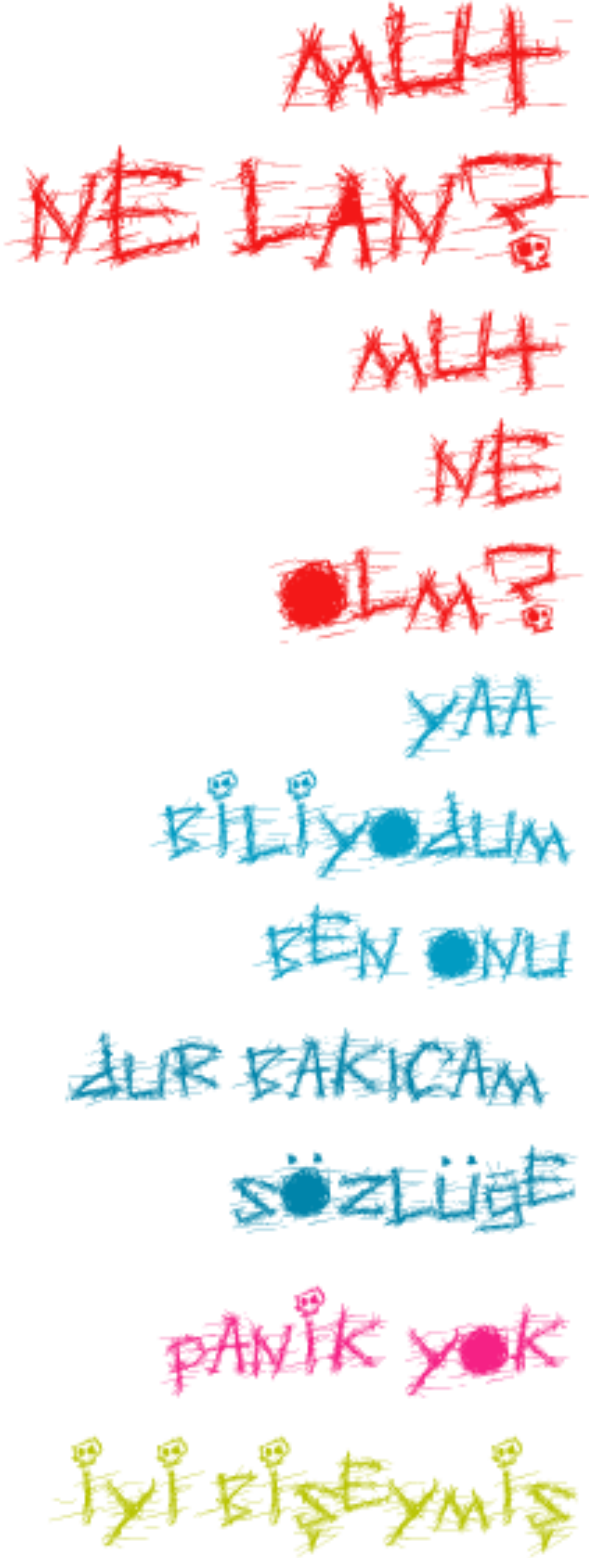
The Invention of Lying filminde olduğu gibi, tanrı kavramıyla hiç karşılaşmamış ve bu yüzden bana göre ateist sayılmaması gereken insanların, tanrı kavramına öğrenip benimsedikleri zaman kendilerini daha mutlu hissettikleri veya buna benzer çıkarımlar, yukarıda saydığım nedenlerden ötürü doğru bir kıyaslamaya dayanmamaktadır.

Şimdi, yazıyla ilgili gördüğüm bu filmi geçerek, inancın ve inançsızlığın birlikte var olduğu bir dünyaya gelelim. Dindar insanların, inançları sayesinde herhangi bir dine inanmayanlardan daha mutlu olduklarını düşünmüyorum. Bunun pek çok sebebi var. Ateistler genellikle doğal afetleri, fenomenleri, ölümcül hastalıkları ve hatta ölümün kendisini bile çok daha olgun ve gerçekçi bir şekilde algılar ve kabullenirler. Rasyonel bakış açısı sayesinde, bir organizmayla bile empati kurma konusunda daha yeteneklidirler ve bu, onları dünyevi hadiselerle karşı psikolojik olarak daha dayanıklı kılar.

Elbette dinlerden ve tanrılardan bahsederken, yalnızca korku ve endişeden dem vurmak haksızlık olur. Nerede kaldı cennet vaatleri; huriler, abdest alırken kolunu ıslattığın hizaya kadar takılacak olan altın

Elbette dinlerden ve tanrılardan bahsederken, yalnızca korku ve endişeden dem vurmak haksızlık olur. Nerede kaldı cennet vaatleri; huriler, abdest alırken kolunu ıslattığın hizaya kadar takılacak olan altın bilezikler?

bilezikler? Ölümden sonra gelecek ödüllerin hayaliyle yaşamak ve hayatındaki davranışları bu ödüllere ulaşacak şekilde ayarlamamanın verdiği “torpilliyim” rahatlığı, yadsınamayacak bir konfordur. Kimisinin, “ibadetin getirdiği huzur” derken farkında olmadan kastettiği şey, aslında bu rahattır; bu yüzden dindar insanların daha mutlu veya huzurlu olduğu iddiası genellikle bu rahatlığa dayandırılır. Ancak unutulmamalıdır ki, nonteistlerin de bildiğimiz tek yaşam olan bu yaşamda yeterince tatmin olabilmeleri, skoru eşitler nitelikteki karşıt bir gerçektir.

Konuyla ilgili pek çok araştırma yapıldığından bahsetmiştim. Yakın zamanda, yaşları 18 ile 73 arasında değişen 124 kişinin katılımıyla gerçekleşen ve *Oxford Mutluluk Anketi* ve *Subjektif Mutluluk Ölçeği* olmak üzere iki farklı ölçütün kullanıldığı bir araştırma daha yapılmıştır. Araştırmada yer alan katılımcılardan tanrıya inananların sayısı 13; tanrıya inanan ve ibadî aktivitelerde bulunanların sayısı 53; agnostik olanların sayısı 17; ve ateist olanların sayısı ise 41 olarak belirlenmiş. Çalışmanın sonucunda, önceki çalışmaların aksine, katılımcı gruplarının mutluluk seviyeleri arasında, kullanılan her iki ölçütte de belirgin bir fark olmadığı ortaya çıkmış. Yani sonuçlara göre inananlar, inanmayanlardan daha mutlu değil ve mutluluk seviyeleri oldukça yakın. Araştırmanın sonuç kısmında, karşılaştırma yapabilmek için denek sayısının çoğaltılması gerektiği de eklenmiş. (1)

Yani anlayacağınız kimsenin smiley’si diğerininkini dövmüyor; herkesin acısı da, coşkusu da kendi ölçütlerine, inançlarına veya inançsızlığına göre değer kazanıyor.

Bu yazımı, kök kısmı unutulup gitmiş olan; ve günümüzde sadece yapım eki almış hali kullanılmakta olan kelimelere; ve bir de gülümseyebilen tüm nonteistlere adıyorum.

Mutla kalın!

Dipnot:

(1) The Journal of Happiness & Well-Being, 2016, Cilt: 4, Sayı: 1

“Nasıl Ateist Oldum?” Köşesi

Gerur Ali

Ben 22 yaşıma, yani 2015 yılına kadar, İslam’a sımsıkı bağlı bir Müslümandım. Belçika’da kalıyorum ve burada doğdum. Yurt dışında yaşayan bir ex-müslüman olarak, derginize katkıda bulunmak istiyorum. Deneyimlerimin herkese faydalı olması umuduyla...

Dindar bir ailenin içinde büyüdüm ve 15–16 yaşıma kadar, her hafta sonu Kur’an kurslarına giderdim. Çocukken annem bu kurslara beni zorla gönderirdi, ama sonradan İslam’a bağlandım ve kendiliğimden gitmeye başladım. Dedemle beraber bir topluluğa katıldığımda sanırım 14 yaşındaydım; oradaki insanlar kafalarını sallayıp kendilerinden geçerek, “Allah Allah” diye bağırıyorlardı. İlk gördüğümde bu hareketlerden çok korkmuş olsam da, sonradan hoşuma gitmişti. Hocanın göz yaşları içinde sürdürdüğü sohbetler de beni ayrıca etkilemişti. Bu cemaat hoşuma gittiği için onlara katıldım ve artık her Cuma akşamı oraya gitmeye başladım. Orada ehli sünnetin ne olduğunu, şariat, tarikat gibi kavramların anlamlarını öğrendim. Dini kitaplar satın aldım; hiç kitap okumazken, burada kitap okumaya alıştım. Dini iyice araştırdım, ama bazı sorular sürekli aklıma takılırdı. Gayrimüslimlerin cehenneme gitmesi haksızlık değil miydi? Onların küçükken, benim gibi Müslüman olma şansları yoktu; neden böyle bir azaba çarpıtılacaklardı? Bunu hocaya sorduğumda, “Nasip işte” cevabını alır ve kabullenirdim; üzerinde fazla düşünmezdim, “şeytan vesvesesi” diyerek kendime. Ama bu sorular yine de ara sıra aklıma gelirdi ve sonunda, en büyük şüphe noktalarımın biri haline geldi. Bu cemaattekiler beni çok sevdi, ben de onları çok sevdim. Türkiye’ye dini gezilere gittik beraber, oradaki şeyhle tanıştım, şeyhin akrabalarıyla tanıştım. Birbirimizi sevdik. Daha da yükselmeyi düşünüyordum; belli kişilerin online din kurslarına katıldım; derken kafamdaki şüpheler çoğalmaya başladı. “Şeytan vesvesesidir” dedim, unutmaya çalıştım, ama kafamdan gitmedi o sorular... Bu

soruları hocalara sorsam, doğru dürüst cevap vermeyeceklerini biliyordum. Kafirler neden cehenneme gidiyordu; Muhammed neden sadece Arap bölgesinde İslam’ı yaymıştı; Afrika’yı, Avustralya’yı ve Amerika’yı bilmiyor muydu? Allah buralarda yaşayanlara neden hiç peygamber göndermemişti? Bu ve benzeri daha nice sorular... Bu soruları düşünmek bile, insanı dinden eder diye korkuyordum. Unutmaya çalışıyordum ama olmuyordu, artık benim kıldığım namazlar kabul olmuyor diye de üzülyordum.

Bilim çocukluğumdan beri ilgimi çektiği için, sık sık National Geographic kanalını izlerim. Bir gün bu kanalda, Neil deGrasse Tyson tarafından sunulan “Cosmos” belgeseline rastladım. İnternette dindar kesimin bu belgeselden nefret ettiğini duymuştum. Bende de artık şüphe var ya; “Bir dinleyeyim bakalım, bu ateistler ne diyor?” diye düşündüm. İzledikçe şüphelerim arttı ve evrim teorisini öğrendim; bu bilgiler ve argümanlar beni yendi. 2015’in yılbaşında “The Unbelievers” [İnançsızlar] adlı Richard Dawkins yapımı belgeseli izledim ve bu sonrasında kesin kararımı verdim. “Artık bu saçmalığa inanmıyorum” dedim ve çarpılma riskini göze alarak son bir sınama yaptıktan sonra, kararımı verdim. “Gençliğimi boşuna adamışım bu saçmalığa” dedim.

Bunun üzerinden yaklaşık 1.5 sene geçti; ailemin hâlâ haberi yok. Annem üzülür diye korkuyorum, belki de beni bir daha görmek istemez. Ama ben yine de, yavaş yavaş kendimi belli etmeye çalışıyorum aileme. Gayrimüslimlerle vakit geçiriyorum, sünnete önem vermiyorum, nargile içiyorum ve son olarak da Cuma akşamı sohbetlerini bıraktım. Aileme belli ettiğim küçük adımlar bunlar. Umarım böylece yavaş yavaş, bir gün tüm gerçeği anlatabilirim onlara; evrimi kabul ettiğimi, namaz kılmadığımı, alkol içtiğimi ve en son olarak da ateist olduğumu söyleyecek uygun bir zamanı umarım bulurum... Umarım bir gün dinsiz olmak, normal görünür.

ATEIST DERGI

www.ateistdergi.com

/ ateistdergi

/ ateist_dergi

/ ateistdergi

/ ateistdergi

/ ateistdergi

Image Credit : www.pixabay.com

Himmel und Hölle